

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1883. Första Kammaren. N:o 22.

Torsdagen den 5 April.

Kammaren sammanträdde kl. half 3 e. m.

Efter föredragning af ett från Andra Kammaren ankommet protokollsutdrag, N:o 121, med delgifning af nämnda Kammares beslut öfver dess Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 6, i anledning af motion om obligatorisk veterinärbesigtning vid export af kreatur samt desinficering af kreatursförande fartyg, beslöt Första Kammaren, på yrkande af Herr *Roos, Adolf Wilhelm*, att hänvisa detta ärende till sitt Tillfälliga Utskott N:o 2.

Föredrogs, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran Stats-Utskottets under gårdagen bordlagda utlåtande N:o 12 a, angående regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel;

hvarefter beslöts att detta ärende skulle sättas sist å föredragningslistan för nästa sammanträde.

Justerades ett protokollsutdrag för detta sammanträde, hvarefter Kammaren åtskildes.

In fidem

A. von Krusenstjerna.

Lördagen den 7 April, f. m.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollen för den 30 och 31 sistlidne Mars.

Anmäldes och bordlades Bevillnings-Utskottets memorial N:o 5, i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut i afseende å Utskottets utlåtande N:o 3 i anledning af återremiss af 2 punkten af samma Utskotts betänkande N:o 1 angående villkoren för försäljning af bränvin.

Förändringar i postbefordringsafgifterna för tidningar och tidskrifter m. m.

Föredrogs å nyo Bevillnings-Utskottets den 3 och 4 i denna månad bordlagda betänkande N:o 4, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående förändringar i postbefordringsafgifterna för tidningar och tidskrifter m. m.

På framställning af Herr Grefven och Talmannen beslöts att förvarande betänkande skulle punktvis föredragas, dervid de särskilda delarna af Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda förslag skulle först förekomma till afgörande samt derefter Utskottets hemställan.

I enlighet härmed föredrogs

1 punkten.

Friherre von Essen, Fredrik: Då man genomläser detta betänkande och tager i betraktande den motivering, som här af Utskottet blifvit gjord, så finner man densamma vara så knapphändig, som om summan gälde en obetydlighet. Så är dock icke förhållandet. Det är visserligen sant, att Utskottet hänvisar till Kongl. Maj:ts proposition och att hvarje riksdagsman borde genomläsa densamma. Men det händer dock, att somliga icke göra det; och då får jag säga, att om man icke genomläst den Kongl. propositionen, så kan man omöjligen af detta utskottsbetänkande få reda på, hvarom fråga är. Frågan gäller en minskning i postmedlen, hvilka numera äro att anse såsom en statsinkomst, till ett belopp af icke mindre än 76,000 kronor.

Riksdagen skulle således gå att år efter år bevilja förändringar i postportot och assurancesafgifterna, som verka oerhördt på statsinkomsterna. Man måste anse postmedlen vara statsinkomster, fastän man icke gjort det hittills, utan i stället för att använda dem för budgeten låtit post-

verket sjelf förfoga öfver dem. Men nu, då man har att från postmedlen vänta en betydande inkomst, anser jag mig hafva en ökad anledning att fästa uppmärksamheten på, att de nedsättningar, hvarom här är fråga, afse högst betydande belopp. Redan vid närmast föregående riksdag gjordes förslag om nedsättning i assurancesafgifter för försändelser med angifvet värde, hvilket förslag skulle, enligt Kongl. Maj:ts beräkning, minska inkomsterna med icke mindre än 70,000 kronor. Bevillnings-Utskottet, hvilket då liksom nu syntes i främsta rummet vara intresserad af det enkla portots nedsättande till 10 öre och nu låter detta vara hufvudsaken i sin motivering, ville då icke heller tillstyrka bifall till den ifrågasatta nedsättningen af assurancesafgiften af fruktan att en sådan nedsättning skulle komma att förhindra nedsättningen af det enkla portot. Emellertid tyckte icke Riksdagen på samma sätt, utan beslöt denna nedsättning å 70,000 kronor. Nu kommer i år förslag om nedsättning i befodringsafgiften för dessa tidningar, hvarigenom postmedlen skulle komma att minskas med ytterligare 76,000 kronor. Det må vara, att man finner skäl att göra en sådan nedsättning. För mig synas dock dessa skäl icke vara så synnerligen stora. Jag skall visserligen icke yrka på afslag, då jag icke vet, om jag kanske finge något understöd för ett sådant yrkande; men jag vill antyda, att såsom hufvudsakligt skäl för bifall blifvit framhållet, att 1879 blef denna portosats förhöjd till sitt nu gällande belopp i anseende till den tryckta ställning, hvari postverkets affärer då befunno sig, men att numera, då affärerna åter blifvit goda, intet vidare hinder förefinnes för att återgå till det gamla. Jag medgifver att befodringsafgiften för tidningar är högre hos oss än i våra grannländer, och att detta kan vara ett talande skäl för nedsättning. Emellertid vill jag endast framhålla den omständigheten, att hvad som förekommer i Utskottets motivering egentligen afser en helt annan sak, nemligen nedsättning af det enkla portot; och den frågan skall jag tillåta mig att något beröra, emedan önskvärdheten af en sådan nedsättning förekommer i Utskottets betänkande så kategoriskt uttalad, och Utskottet dervid så noggrant återkallar i minnet hvad som i den saken förut åtgjorts, att, om Riksdagen nu med tystnad förbiginge denna del af motiveringen, man icke kan föreställa sig annat, än att Riksdagen på förhand medgifvit en framställning i det syftet, hvarför det äfven skulle kännas ganska obehagligt för Kongl. Maj:t, om, vid framläggandet af ett sådant förslag, det skulle visa sig att Riksdagen frångått denna åsigt. Till förekommande här af tror jag icke det skadar, att de, som tänka lika med mig, nu uttala sina anmärkningar i detta hänseende. Jag för min del ber att få säga, att jag icke kan finna något skäl att beröfva staten inkomster från en källa, som flödar så rikligen öfver, helst som det icke möter någon svårighet att bibehålla det närvarande tillståndet oförändradt. Jag vill gerna medgifva nedsättning i befodringsafgiften för enkla bref, när man kan visa att icke en betydande minskning i statsinkomsterna deraf kan förväntas. I annat fall vill jag det icke. Det måste medgifvas, att införandet af en ny skattetitel alltid möter stora svårigheter; och de fördelar, som med detta förslag åsyftas, äro icke så stora, att de motsvara svårigheterna att genomföra en ny skattetitel till ersättning för den uppkomna minskningen i stats-

Förändringar i postbefodringsafgifterna för tidningar och tidskrifter
m. m.

(Forts.)

Förändringar i postbefordringsavgifterna för tidningar och tidsskrifter m. m.

inkomster. Genom denna och öfriga föreslagna nedsättningar i postverkets befordringsavgifter kan ganska lätt en million kronor för statsverket gå förlorade. Jag hemställer om det kan vara skäl att söka framkalla åtgärder, hvarigenom staten ginge miste om en så betydande inkomst, till föga båtnad för det allmänna. Jag har icke något yrkande att göra.

(Forts.)

Herr Bennich: Den ärade talaren har i första rummet rigtat klander mot Bevillnings-Utskottet för dess knapphändiga motivering. Om något klander i detta hänseende bör träffa Utskottet, så delar Utskottet detta öde med det Utskott, i hvilket den ärade talaren är ständigt ledamot. Stats-Utskottet brukar nemligen, när det understöder Kongl. Maj:ts framställningar, nöja sig med att hänvisa till hvad i den Kongl. propositionen och i Statsrådets protokoll finnes anfördt. Att i förevarande fall återupprepa detta, kunde visserligen hafva varit till båtnad för en och annan ledamot, som icke läst Kongl. Maj:ts proposition. Men Bevillnings-Utskottet har trots sig icke böra förutsätta något sådant.

Hvad åter angår talarens förhoppning att få postbevillningen till en betydande statsinkomst, så är det nog möjligt, att den dag kan komma, när statsverket af postverket kan hemta någon större inkomst. Men jag föreställer mig, att den tiden ännu är temligen aflägsen. Och det är till och med mycket fråga om, huruvida statsverket bör göra postbevillningen till en så beskaffad beskattningsform, som skall inbringa något belopp till statskassan. Postbefordringen har uppgifter, som äro så viktiga för hela landets både materiella och andliga utveckling, att, om postverket fullgör sina skyldigheter, utan att kräfva något statsbidrag, vi böra vara ganska belättna.

Emellertid må det nu vara en framtidsfråga om och när postbevillningen skall komma att räknas bland våra lukrativa statsinkomster. Bästa medlet att komma derhän är dock helt säkert att nedsätta det vanliga brefportot till en siffra, som går jemnt upp i vårt myntsystem, eller 10 öre, hvilket Bevillnings-Utskottet gång på gång framhållit såsom ett önskningsmål och hvilket äfven Riksdagen sedan lång tid tillbaka principiellt godkänt. Emellertid tror jag, att man icke kan nog ofta upprepa den satsen, till dess man får sin önskan uppfylld. Om herrarne, såsom jag tager för gifvet, skaffat sig kännedom om förhållandet i andra länder, så torde herrarne hafva funnit, först och främst att vårt brefporto är högre än i de allra flesta främmande länder, och vidare att erfarenheten der visat, att, när man nedsatt det enkla portot till ett allmänt gångbart lågt skiljemynts valör, inkomsten af postbevillningen småningom ökats och slutligen lemnat afsevärdt öfverskott. Sålunda har i England, sedan pennyposten infördes, det gått derhän, att postverket numera lemnar en ganska betydande statsinkomst.

Då nu, hvad den ifrågavarande nedsättningen angår, densamma icke innebär något annat än ett återförande till hvad afgiften för tidningsförsändelser utgjorde under tiden, ända till dess den sista förhöjningen vidtogs, och då, på sätt den ärade talaren erinrade, den afgift, som för närvarande upptages, är betydligt större hos oss än hos våra grannländer, så synes mig detta hafva inneburit ganska giltigt skäl för Utskottet att understödja Kongl. Maj:ts förslag i detta hänseende, hvilket

skäl för öfrigt blifvit mer än en gång upprepadt af Generalpoststyrelsen. Förra året ansågs icke lämpligt att vidtaga denna förändring. Men sedan nu postverkets ställning visat sig i år vara bättre, har Kongl. Maj:t gifvit sitt bifall till Generalpoststyrelsens förnyade framställning. Och egendomligt vore det väl, om Riksdagen å sin sida skulle vägra en nedsättning i denna beskattning, hvilken onekligen är ganska hög.

Då något yrkande icke blifvit gjordt om afslag å den gjorda framställningen, har jag endast att hemställa om bifall till densamma.

Herr Roos, Adolf Wilhelm: Då icke något yrkande på afslag blifvit framställt, kunde i hufvudsaken något ytterligare uttalande icke anses behöfligt. Jag skall dock anhålla att till det sagda få lägga några få ord.

Den diskussion, som här förts, har hufvudsakligen rört sig om en fråga, som icke nu till behandling föreligger, men som antagligen under ett följande år kommer att underställas Riksdagens pröfning. Då af den förste talaren blifvit yttradt, att man icke bör vidtaga någon nedsättning i postafgifter förr än man kan utreda och visa att inkomsterna derigenom icke blifva mindre, så ber jag att härvid få anmärka, att om man följde den grundsatsen, man visst aldrig skulle komma att nedsätta någon afgift, ty nedsättning af en befordringsafgift verkar alltid minskning i inkomst, så vida den icke har en ökad trafik till påföljd, något som man åter aldrig kan på förhand med visshet utreda och ådagalägga.

Erfarenheten i det hänseendet har visat, att, äfven om i regel en ökad trafik framkallas genom afgiftens nedsättande, denna ökning vanligen icke genast blir så stor, att densamma fullt ersätter minskningen i inkomst af hvar särskild försändelse, utan att det gemenligen är först efter någon tids förlopp som ett så förmånligt resultat erhålles. Någon gång har till och med inträffat att man nödgats återgå till en taxa, deri man förut under förhoppning om ökad trafik vidtagit nedsättningar. Om sålunda i allmänhet ej kan med visshet förutsägas, hurudana verkningarne skola blifva af en nedsättning i brefportot, så kan dock af flere omständigheter hemtas icke så ringa ledning för frågans bedömande. Och när en gång denna fråga kommer att föreläggas Riksdagens pröfning, skola säkert omständigheterna befinnas vara sådana, att de innefatta fullständig anledning till att bifalla förslaget derom.

I afseende på tidningsbefordringen ber jag att få påpeka en omständighet, som här icke blifvit åberopad och som enligt min uppfattning talar mest för en förändring. Det har blifvit sagdt, att i vårt land afgifterna för tidnings förskrifvande genom postverket äro större än i något annat land. Med undantag för hvad Tyskland angår, är också verkligen förhållandet sådant. Så utgör till och med i Ryssland, der trafikförhållandena ej kunna anses förmånligare än hos oss, postafgiften för en daglig tidning 16 procent, medan den hos oss uppgår till 25 procent af prenumerationspriset. Härtill kommer den omständigheten, att enligt aftal med Norge och Danmark är afgiften för tidningar, som förskrifvas från ett af dessa land till Sverige eller från Sverige

Förändringar i postbefordringsafgifterna för tidningar och tidskrifter
m. m.

(Forts.)

Förändringar i postbefordringsafgifterna för tidningar och tidsskrifter
m. m.
(Forts.)

till något af de två andra rikena, bestämd till 20 procent af prenumerationspriset. Följden häraf blifver den, att om jag t. ex. från Södertelje requirerar en stockholms-tidning, så får jag i postafgift betala 25 procent af prenumerationspriset, under det att jag icke behöfver betala mer än 20 procent, derest tidningen förskrifves från Norges nordligaste del eller från någon ort i Danmark. Ett sådant förhållande bör icke bibehållas oförändradt. Jag anhåller om bifall till Utskottets förslag.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, och den föredragna punkten godkändes.

De öfriga punkterna.

Godkändes.

Utskottets i betänkandet gjorda hemställan.

Förklarades besvarad genom Kammarens föregående beslut.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande Stats-Utskottets den 4 och 5 innevarande April bordlagda utlåtande N:o 12 a, angående regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel.

1 punkten.

Bifölls.

2 punkten.

Lades till handlingarna.

3 punkten.

Bifölls.

4 punkten.

Lades till handlingarna.

5 punkten.

Bifölls.

6 punkten.

Om anslag till en docentur i slaviska språk vid Upsala universitet.

Herr Adelsköld: I den nu ifrågavarande motionen är föreslaget, att Riksdagen måtte bevilja ett anslag af 2,500 kronor årligen till ett

fast docentstipendium i slaviska språk vid Upsala universitet med skyldighet för innehafvaren att offentligen undervisa och under de vilkor i öfrigt Kongl. Maj:t funne lämpligt att bestämma. Med den utveckling affärsverksamheten under senare tider vunnit med vår östra granne och med afseende på nyttan att utsträcka de vänliga förbindelserna med Ryssland, hvilket bäst sker genom personliga bekantskaper, som åter bero på kändedom om språket, synes denna motion vara synnerligen behjertansvärd. Och då undervisning lemnas vid akademierna i öfriga civiliserade länders språk, borde väl icke det språk, som är af den stora vikt för oss som ryskan, der vara uteslutet. Utskottet har också funnit motionen vara förtjent af synnerlig uppmärksamhet, men det oaktadt ansett sig för närvarande böra afstyrka densamma »i brist af officiell utredning genom vederbörande myndigheter af lämpligaste sättet att bringa förslaget till utförande». För min del skulle jag helst önska bifall till detsamma; men då detta under närvarande förhållande möjligen icke låter sig göra, får jag inskränka mig till att uttrycka den förhoppning, att Kongl. Maj:ts regering måtte taga saken i öfvervägande och, i fall Kongl. Maj:t, såsom jag hoppas, finner sådant lämpligt, till en annan Riksdag inkomma med förslag till en sådan docenturs inrättande.

Om anslag till en docentur i slaviska språk vid Upsala universitet.
(Forts.)

Herr Törnebladh: Lika med den föregående talaren finner äfven jag motionen vara förtjent att synnerligen noga tagas i öfvervägande icke allenast på det skäl han anförde utan äfven med afseende på den ställning, som de slaviska språken intaga till språkstudier i allmänhet. Men då nu framställningen blifvit gjord af enskild riksdagsman, och det har sina betänkligheter att vid sådant förhållande genast bifalla densamma, så tror jag att den välvilliga motivering, som Stats-Utskottet egnat motionen, skall vara tillräcklig att föra frågan framåt; och jag anhåller derfor om bifall till Utskottets förslag.

Herr Carlson, Fredrik: Jag finner väl, att Utskottet icke saknat skäl för den åtgärd det vidtagit, men jag anhåller ändock att få tillägga några ord till hvad den förste ärade talaren anförde. Det fins nemligen flera synpunkter än han berörde, som tala för denna, efter min uppfattning, för vårt land viktiga fråga.

Språkstudiet hos oss har under de senaste tiderna betydligt utvidgats så väl till omfång som djup. I stället för att det förut omfattade hufvudsakligen de klassiska och de österländska språken, hafva numera de nordiska och de moderna språken blifvit undervisningsämnen. Nu fordrar otvifvelaktigt utvecklingen, att de slaviska språken också komma med, emedan man eljest saknar denna stora och viktiga gren af den stora indo-europeiska spräkstammen. Men, såsom jag nämnde, denna forskning har också tilltagit i djup genom det jemförande studiet af de olika språken, och härvid äro de slaviska språken alldeles oumbärliga för detta studiets utveckling.

Men icke nog härmed; här föreligger äfven ett praktiskt behof. Det har redan blifvit erkänt, att industridkare från oss ofta öfvergå till Ryssland, och att således beröringen i sammanhang dermed blir allt större med vår östra granne. I litterärt afseende har den allmänna

Om anslag till en docentur i slaviska språk vid Upsala universitet.
(Forts.)

litteraturen icke litet att skörda från de slaviska länderna. Der klinga egendomliga toner, som otvifvelaktigt förtjena att komma också till vår kunskap och rikta vår litteratur.

Nu är sakens ställning den, att man, utgående från detta praktiska behof, på senare tider verkligen har vidtagit spridda åtgärder för ändamålet. För Riksarkivets tjänstemän hafva anslag blifvit gifna; de ryska historiska källorna äro för oss af framstående vigt. Inom generalstaben hafva likaså särskilda anslag blifvit af Kongl. Maj:t lemnade för att utbilda unga officerare i kännedom om ryska språket. Men dessa åtgärder äro isolerade och kunna icke vara af sådan nytta och allmän betydelse, som när man inrättar lärostolar vid universitetet, ty dessa blifva en källa, hvarur sedan utgår en kunskap, som blir fruktbarande.

Ett bifall till det nu väckta förslaget bör svårigen kunna gifvas, då ingen af de myndigheter, som hafva med undervisning att göra, yttrat sig i ämnet.

Att förslaget, bättre förberedt, vid nästa riksdag återkommer och då med välvilja mötes lärer med temlig säkerhet kunna antagas.

Ännu ett skäl talar, efter mitt förmenande, för ett sådant tillvägagående, nemligen det, att jag tror det icke vara den riktigaste formen att, när man för en i så väl teoretiskt som praktiskt hänseende så vigtig undervisningsgren, som den ifrågavarande, vill göra något från statens sida, man då inskränker sig till ett docentstipendium, hvars verkan endast är att en enda person blir att påräkna, som sysselsätter sig med detta ämne. Jag tror, för min del, att det bör vara en professorsbefattning, låt vara en extra ordinarie, emedan den drager efter sig flera yngre lärarekrafter hvilka sedan kunna uti vidare kretsar sprida de kunskaper, hvarom är fråga.

Jag kan således icke framställa något yrkande, men jag delar den förhoppning, som redan blifvit uttalad, att detta visserligen framstående behof måtte med det första blifva afhjelpat.

Herr Bergström: Det förhåller sig nu en gång så, att den enskilde motionär, som föreslår beviljande i något anslag till ett eller annat ändamål vare sig inom statsförvaltningens eller kulturens område, befinner sig i ogynsam ställning. Stats-Utskottet är då alltid färdigt med att afvisa ett sådant förslag. Jag får tillstå, att denna gång har Stats-Utskottet något ändrat formen för sitt afstyrkande, men den gamla formen kom igen i den ledamots af Stats-Utskottet yttrande, som försvarade Utskottets betänkande. Han yttrade nemligen ungefärligen, att det alltid vore betänkligt att bevilja ett sådant anslag på grund af en enskild motion och ännu mera att göra det genast. Emellertid har detta icke hindrat Stats-Utskottet att med mycket större välvilja behandla en enskild motionär, nemligen Herr Ola Andersson i Burlöf, som har föreslagit 20,000 kronor för befrämjande af föreläsningar vid arbetareinstituten. Jag fruktar att för Stats-Utskottets välvilja ingalunda afsigtligt — men omedvetet — varit bestämmande dels den omständigheten, att den ärade motionären tillhör ett mäktigt parti inom Riksdagen, och dels den omständigheten, att sjelfva saken utgör föremål för mycken välvilja från dagsopinionens sida. Jag ber i detta hänseende

uttryckligen få förklara, att jag icke motsätter mig detta anslag, hvilket jag anser vara önskligt, men jag vill påpeka den ojemförligt större välvilja, som har kommit denna motion till del, än Herr Hedins. Han står ensam, tillhör icke något parti, hvarjemte det förslag han väckt kanske är af den art, att den stöter våra nationella fördomar för hufvudet.

Hvad nu angår enskild motionärs rätt att väcka frågor af denna art, så är det visserligen ingen som teoretiskt bestrider den. Men det gäller också att icke göra utöfningen af denna rätt alltför svår, hvartill Stats-Utskottet vanligen finnes alltför benäget. Erfarenheten visar, att just på enskilda motionärens initiativ många viktiga och samhällsnyttiga inrättningar kommit till stånd. Det är just förmånen af folkets deltagande i landets angelägenheter genom sin representation, att denna representation har så att säga hundra ögon, att den sålunda förverkligar den gamla sagan om Argus och med lika många ögon som den har medlemmar spanar efter bristerna i samhällsskicket och söker medlen att bota dem. Jag kan icke finna annat än att ifrågavarande motionär, Herr Hedin, gifvit ytterst goda skäl för sin framställning, och jag skall bedja att längre fram något få rekapitulera dessa skäl, emedan jag befarar, att, då en ärad talare nyss antog att en Kongl. proposition icke blifvit läst, det också kan hända att motionärens framställning icke heller blifvit läst. Utskottet säger: »Förslaget att främja ett vetenskapligt studium af de slaviska språken har Utskottet funnit vara förtjent af synnerlig uppmärksamhet, men i brist af officiel utredning genom vederbörande myndigheter af lämpligaste sättet att bringa förslaget till utförande, har Utskottet i sakens nuvarande skick icke ansett sig böra förorda motionen». Men då frågar jag, skulle det verkligen möta svårigheter att bringa detta enkla förslag till utförande? Hvilken slags föregående utredning behöfs? Jag är viss om, att, i fall Riksdagen beviljar detta anslag, så bringas förslaget till utförande med den största lätthet. Kongl. Maj:t inhemtar säkert yttrande af universitetskanslern och filosofiska fakultetens humanistiska sektion, och dermed erhåller saken den utredning, som kan erfordras. Man skulle kunna invända, att denna motion vore för tidigt framkommen, i händelse det icke finnes några personer, som skulle kunna öfvertaga platsen, emedan nemligen slaviska språken ännu icke börjat studeras i vårt land. Men i det afseendet har motionären meddelat upplysningar. Han säger, att yngre vetenskapsmän hafva redan börjat indraga äfven slaviska språk inom kretsen af sina studier. Han tvekar att föreslå inrättandet af en professur, emedan han anser dessa studier ännu icke hafva tillräckligt långt framskridit, men tror att det fins krafter, som kunna vara mogna att öfvertaga en docentplats. Denna mening bekräftas också af ett brev från Upsala, som jag har i handen, och der brefskrifvaren yttrar: »jag kan försäkra att behovet af lärarekrafter här är ytterst kämbart i afseende å de slaviska språken; af egen erfarenhet kan jag bäst intyga det, i det jag ej var i stånd att finna någon som kunde hjälpa mig att lära ryska språket, utan måste på de lediga stunder, jag någon gång öfverkommit, på egen hand arbeta mig fram i detta svåra språks studium. Nu är Gud ske lof förhållandet ett annat, i det flere af våra yngre språkforskare indragit de slaviska språken i kretsen af sina studier; men det är, synes mig, af nöden att gifva en säker

Om anslag till en docentur i slaviska språk vid Upsala universitet.

(Forts.)

Om anslag till en docentur i slaviska språk vid Upsala universitet.

(Forts.)

existens åt dessa spridda försök. Och utan fasta lärarekrafter kan ingen fortgående undervisning ega rum, hvilket är nödvändigt för att i allt vidsträcktare och vidsträcktare kretsar sprida en kunskap, som mer än mången snart torde blifva af ytterlig vigt för hvarje svensk man med högre bildning.»

Om det icke tröttade Kammaren, skulle jag gerna rent af vilja uppläsa hela den ifrågavarande motionen. Den deri lemnade motivering för behovet af den föreslagna docenturen kan verkligen icke göras bättre. Men jag skall inskränka mig till att i korthet referera af detta samma. Motionären börjar med att omtala, huru som man i Sverige allt för länge uppskjutit att från det offentligas sida taga något steg för att afhjelpa det besynnerliga missförhållandet, att man hos oss, i följd af en allmän okunnighet i ryska språket, är för kännedom om ryska förhållanden nästan uteslutande hänvisad till mer eller mindre grumlade källor, ur andra hand, och huru som bästa sättet att afhjelpa detta vore att bland läroämnena i universitetet infördes studiet af detta språk. Han visar vidare huruledes de länder, hvilka icke hafva så stort historiskt intresse som vi att känna det ryska språket, likväl ega lärarekrafter i de slaviska språken; så t. ex. fins en sådan lärostol i Paris. Andra finnas i Leipzig för att icke tala om de preussiska universiteten i Königsberg, Berlin och Breslau. Att Wien har en professur i slaviska språk är väl naturligt. Äfven i Köpenhamn fins en docentplats för de slaviska språken och litteraturerna. De skäl, som nu tala för att undanröja dessa missförhållanden, äro dels af rent vetenskaplig art, dels af politisk. Hvad angår den jemförande språkforskningen, så ligger det för öppen dag, att det icke går an att utesluta de slaviska språken från det vetenskapliga studiet. Äfven hvad beträffar vårt svenska språk, torde det vara af vigt att studera de slaviska språken, ty det är bevisadt, att många ord hos oss hafva slaviskt ursprung i synnerhet der det rör åkerbruket. I det afseendet kan jag hänvisa till de forskningar, som numera affidne professor Schiern i Danmark anställt. Vidare är känt, att en rätt betydande del af skandinavien varit inkräktad af slaviska stammar, så de danska småöarne, der Venderna bodde i talrik mängd, så ock möjligen delar af Skåne. Men det är icke nog med att ryska och slaviska språken äro af vigt för språkforskningen, det gäller äfven om den historiska forskningen. För att icke tala om det faktum, att under den s. k. hedniska tiden ryska riket blef grundlagdt af svenska utvandrare, Varägerne, har vårt lands historia varit så nära förknippad med ryska och polska rikenas, att man icke kan undvara dessa språk, om man vill tillgodogöra sig den mängd historiska källskrifter, som allt mer och mer publiceras. Sedermera komma de ekonomiska och sociala skälen. Det är visadt, att vår handelsförbindelse med Ryssland är obetydlig. År 1880 utgjorde vår införsel från Ryssland föga öfver 6 procent af hela vår införsels värde, under det att vår utförsel till samma land icke steg till 1 procent af vår sammanräknade utförsel.

Det ligger för öppen dag att, om våra agenter förstode ryska, så skulle vår handelsförbindelse med detta land tilltaga. Jag har verkligen en särskild erfarenhet af hvad gagn det är att en agent kan ryska. När det 1872 blef fråga om att Sverige skulle deltaga i Moskwa-utställningen, och det lyckades att intressera Svenska slöjdföreningen för saken,

så gälde det att få en lämplig agent eller kommissarie vid denna utställning. Man lyckades finna en, som kunde ryska språket, och denna omständighet gjorde, att Sveriges ställning vid denna exposition blef ytterst gynsam, vår kommissarie var så att säga den förnämsta af alla de utländska kommissarierna. Hvarje folk är smickradt af att en utländing lär sig dess språk, och detta gäller kanske i högre grad om ryssarne än om något annat folk.

Jag vill icke inskränka mig till en platonisk önskan eller uppmaning till regeringen att taga frågan om hand, utan yrkar rent bifall till motionen och afslag å Stats-Utskottets hemställen i förevarande punkt.

Herr Törneblad: Jag ber om ursäkt att jag ännu en gång besvärar Kammaren med ett yttrande i denna fråga, och ännu mer därför att det kommer att blifva längre än förra gången. Jag trodde icke det skulle behövas att med en vidlyftigare motivering försöka att lägga ytterligare grund för Stats-Utskottets utlåtande i ämnet, men nu ser jag att det behöves, och jag skall icke undandraga mig att försöka att, hvad på mig ankommer, göra en sådan motivering. Jag ber då att få börja med den siste talarens jemförelser mellan Herr Hedins motion och den af Herr Ola Andersson i Burlöf väckta. Rörande de motiv, som hafva ledt Stats-Utskottet, kan jag icke annat yttra än hvad som ungefär framgår af betänkandet och lemna gissningarne om motiven åt konjunkturkritiken, hvilken ju kan vara ganska intressant, men väl på själfva beslutet icke torde utöfva någon inverkan. Men jag ber att få konstatera den skillnad, som förefinnes mellan dessa båda motioner. Den ena afser ett försök att staten skall medverka till hvad som på enskildt initiativ kan göras inom kommunen; den andra åter afser utvidgande af en redan befintlig statsinrättning, nemligen universitetet, och så vidt jag kan förstå, finnes deruti en alldeles bestämd och ganska väsentlig skillnad. Den föregående ärade talaren sade, att utredning icke saknas. Nej, utredningen är ganska fullständig i afseende på de skäl, som kunna tala för studiet af de slaviska språken, och till de skäl, som här blifvit anförda, skulle jag vilja lägga ytterligare ett, nemligen det militäriska skälet, eller behöfvat för våra högre militärer att känna ryska språket, hvilket behof är temligen erkändt. Men ett är att visa befintligheten af kulturbehof, ett annat att ställa detta behof i jemförelse och sammanhang med öfriga sådana och efter denna jemförelse pröfva hvad man vill gifva, vare sig till det ena eller det andra, när man vill gifva och i hvilken form. Det har visserligen anmärkts, att, om motionen bifalles, Kongl. Maj:t helt enkelt inforrdar yttranden af universitetskanslern och vederbörande myndigheter. Men det skulle lätt kunna hända, att just dessas yttranden ginge derhän, att motionen, om den hade afsett en annan form för saken, hade varit mera välberäknad och mera ändamålsnlig, i hvilket fall jag tager mig friheten att åberopa ett yttrande, som faldes af en i frågan mycket sakkunnig man, som nyligen yttrade sig från talarestolen, nemligen att ett fast docentstipendium icke vore det bästa, utan att en annan form — nemligen en extraordinarie professorsbefattning — väl skulle för framtiden, då man fäster så stor vikt vid

Om anslag till en docentur i slaviska språk vid Upsala universitet.
(Forts.)

Om anslag
till en docen-
tur i slaviska
språk vid Up-
sala univer-
sitet.
(Forts.)

saken, såsom jag också gör, betrygga institutionens bestånd säkrare än det fasta docentstipendiet, hvilket skulle kunna gå bort, när den person, som fått det, sedermera finner med sin fördel förenligt att öfvergå till något annat, hvaremot en professur skulle erbjuda mera garanti, att undervisningen i ämnet icke skulle afstanna.

Men det finnes också andra skäl, som tala för att för närvarande icke bifalla motionen, sådan den nu framkommit, ehuru jag för öfrigt önskar den största framgång åt denna sak, när den har blifvit bragt från vederbörligt forum till Riksdagen, ty det låter icke säga sig, att det är samma förhållande med en enskild motionärs förslag som med ett från regeringen kommet. Jag har redan visat, att utredningen, som för den enskilde är mycket svårare att åstadkomma allsidigt i detta fall, icke är fullständig, huru förträfflig den än må vara. Men det är en annan sak, som bör uppmärksammas, och det är prejudikatet. För hvarje enskild motion, rörande statsinstitutioner, som bifalles, växa bestämdt 2 eller 3 nya upp, och ju mer sådana växa upp och ju flere af dem bifallas, desto snarare inträffar reaktionen, hvilken just i fråga om denna hufvudtitel för närvarande håller på att inträda. De af Kammarens ärade ledamöter, som icke hafva varit med om öfverläggningarne i Stats-Utskottet, hafva kanske icke kännedom om, att mycket, som förr gick lätt att erhålla i kulturväg, nu endast med mycken svårighet låter genomföra sig. Det har nemligen på visst håll uppstått en fruktan för att hufvudtiteln kommer att svälla för mycket, och jag ber att få för denna Kammare särskildt fästa uppmärksamheten derpå att det icke kan vara nyttigt, om Kammaren den ena gången efter den andra förlorar i de gemensamma voteringarne. Ty huru viktiga de enskilda ändamålen än må vara, så är dock den politiska jernvigten Kamrarne emellan ändå viktigare, och det skall vara ganska starka skäl, som skola föranleda Första Kammaren att genast, om också den erkänner behovet, bevilja en sak, som kanske sedermera kommer att inregistreras på den stora listan af nederlag i de gemensamma voteringarne. Jag yrkar bifall till Stats-Utskottets betänkande.

Herr Casparsson: Den siste talaren vidrörde ett förhållande, som förtjenar att närmare framhållas, nemligen behöfligheten för militärer att känna ryska språket. Vid vår *krigshögskola* meddelas undervisning i ryska språket, ehuru jag icke vet om denna undervisning är obligatorisk. Vid sådant förhållande förefaller det mig, om jag så må säga, som om den internationella artigheten fordrade, att ryska och slaviska språken i allmänheten inrymdes äfven vid våra *högskolor*, ty jag föreställer mig och hoppas till Gud, att våra industriella och kommersiella förbindelser med Ryssland hädanefter komma att blifva viktigare än de krigiska. Äfven ur den synpunkten tror jag att motionen förtjenar det största behjertande. Då här tyckes vara fråga om att afgifva opinionsyttringar i saken, så har äfven jag velat draga mitt strå till stacken.

Efter härmed slutad öfverläggning, gjordes enligt de derunder framställda yrkandena propositioner, först på bifall till Utskottets före-

varande hemställan och sedan på afslag derå och bifall till den i ämnet väckta motionen, och förklarades den förra propositionen vara med öfvervägande Ja besvarad.

7 punkten.

Lades till handlingarna.

8—14 punkterna.

Biföllos.

15 punkten.

Herr Anderson, Albert: Äfven i år har Stats-Utskottet ansett sig icke kunna understödja mitt förslag om att höja anslaget till den högre qvinliga undervisningen till 100,000 kronor. Skälet, åtminstone det hufvudsakligaste skälet, till detta afstyrkande har varit att »redan under den korta tid, under hvilken staten bidragit till ifrågavarande institutioner, ganska betydliga, i ständigt växande stadda belopp blifvit anvisade». Härvid ber jag få erinra att, om också något statsanslag icke blifvit för detta ändamål beviljadt förrän 1875, så har dock Riksdagen redan långt dessförrinnan uttalat sig om denna viktiga angelägenhet. Rikets Ständer anhöllo i skrifvelse till Kongl. Maj:t år 1866 om en undersökning till utrönande i hvad mån offentliga skolor för qvinlig ungdom, utöfver det redan då varande högre lärarinne-seminariet, kunde och borde inrättas på det allmännas bekostnad, samt huru dessa skolor borde ordnas. Visserligen har Riksdagen sedermera frånträdt tanken på att inrätta offentliga skolor för qvinlig ungdom, men de statsanslag, som Riksdagen beviljat till understöd åt enskilda sådana skolor, visa att Riksdagen fortfarande hyser intresse för och erkänner behovet af den högre qvinliga undervisningen, och i sanning är denna gren af undervisning värd lika mycken uppmuntran och lika mycket understöd som någonsin hvilken annan undervisningsgren som helst. Jag behöfver icke här framhålla det utomordentligt gagnande inflytande, som den bildade qvinnan utöfvar inom familjen, hvilken ju är grundvalen för det större samhället, staten, icke heller att fordringarne på qvinlig bildning dag för dag alltmera ökas. Detta är för denna Kammares ledamöter fullt väl bekant.

*Angående
förhöjning af
anslaget till
högre skolor
för qvinlig
ungdom.*

Har nu det anslag, som för närvarande utgår till de högre flickskolorna, befunnits vara tillräckligt? Jag vågar påstå att så icke är förhållandet. I min motion har jag visat att den tillökning, som 1882 beviljades i detta anslag, eller 20,000 kronor, är långt ifrån tillräcklig. Ingen enda skola har kunnat komma i åtnjutande af understöd till det belopp af 3,000 kronor, som Riksdagen bestämde som maximum, och ett icke ringa antal skolor hafva sökt understöd, men icke kunnat få sådant, emedan tillgångar dertill saknats. I medeltal hafva skolorna 1,070 kronor i understöd, men många hafva derunder, ända ned till 500 kronor. För min del har jag klart för mig att undervisningen i flickskolorna icke kan på ett fullt ändamålsenligt och verksamt sätt

*Angående
förhöjning af
anslaget till
högre skolor
för qvinlig
ungdom.
(Forts.)*

bedrivas, utan att dessa skolor erhålla ett någorlunda tillräckligt understöd. Fordringarne på utrymme, luft och ljus i skollokaler ökas ständigt, och detta ökar kostnaderna för anskaffande af skolhus. Fordringarne på lärarinnornas kunskaper måste i dessa skolor vara större än på folkskolornas lärarinnor. Detta åter måste framkalla en förhöjning i aflöningen, och det kan icke undvikas att dessa skolor, som uteslutande eller nästan uteslutande lefva på lärljungarnes terminsavgifter, nödgas lemna fri undervisning eller undervisning mot nedsatt afgift åt åtskilliga medellösa lärljungar. Dessa förhållanden äro enligt min öfvertygelse af den vigt, att jag tror att man icke bör undanskjuta frågan om en förhöjning i anslaget, och på grund af hvad jag nu i korthet anfört tillåter jag mig att hos Herr Grefven och Talmannen anhålla om proposition på bifall till min motion, att det ordinarie anslaget till högre skolor för qvinlig ungdom måtte höjas till 100,000 kronor, deraf, i händelse Kongl. Maj:t funne sådant erforderligt, någon mindre del skulle användas till bekostande af inspektion öfver skolorna eller en del af desamma.

Herr Widén: Det är visst ingen i denna Kammare, som bestrider hvad motionären framhållit, att nemligen qvinlig bildning är af den högsta vigt så väl i afseende på familjen som äfven samhället i öfrigt, och att följaktligen undervisningsanstalter för qvinnans bildning därför böra behöfven understödjas. Både Kongl. Maj:t och Riksdagen har ju också redan erkänt detta, då de beviljat anslag af statsmedel till dessa bildningsanstalter. Men här liksom på andra områden får man väl lof att gifva sig något till tåls och icke fordra allt på en gång. Villigt erkänner jag, att Riksdagen gått varsamt till väga vid bestämmandet af sina anslagssummor för våra qvinnoläroverks understödjande. Men för njugghet bör i min tanke ingen anklaga densamma. Ty enligt hvad Utskottet upplyst i sitt utlåtande, har ju anslag blifvit beviljadt år efter annat till allt högre och högre belopp. Så nyligen som förledet år beviljades en tillökning i detta anslag af 20,000 kronor, hvarjemte detta med alla föregående fördes på ordinarie stat med en summa af 70,000 kronor. Att det nu icke skulle gå för sig att låta anstå med detta anslags höjande ett enda år, har förefallit mig svårfattligt. Klart åter och just i sakens välförstådda intresse har det synts mig vara, hvad Utskottet föreslagit i motsatt syfte, att nemligen låta anstå med detta anslags förhöjning för detta år. På sådant sätt skall man, efter min mening, ett annat år kunna få se frågan upptagen med utsigt till långt större framgång, än jag kan tillförsä mig genom den motion här blifvit framställd af enskild motionär. Det talades nyss i en annan fråga om faran af reaktion. Och det är för denna fara jag för min del särskildt fruktar äfven i denna fråga, om vi i denna Kammare ginge allt för fort fram på anslagsförhöjningens bana.

Jag anhåller därför vördsamt om Kammarens bifall till Utskottets afstyrkande betänkande angående föreliggande motion.

Herr Wennerberg: Det egentliga skälet för Stats-Utskottet att icke lemna sitt bifall till motionärens önskan om ett anslag för högre qvinlig undervisning af 100,000 kronor torde väl vara att hemta deri-

från, att Kongl. Maj:t ansett 70,000 kronor äfven för innevarande år vara härtill tillräckligt. Stats-Utskottet har dock icke underlåtit att sjelft framställa ytterligare skäl för sitt åtgörande; och jag ber att korteligen, innan jag kommer till sjelfva saken, få genomgå dessa.

Det heter i utlåtandet, bland annat, att under »den korta tid, under hvilken staten bidragit till ifrågavarande institutioner, ganska betydliga, i ständigt växande stadda belopp blifvit anvisade». Det var först år 1875, som det sattes i fråga, att något anslag skulle lemnas åt högre undervisningsanstalter för qvinnor. Den anspråkslösa summan af 30,000 kronor beviljades då. Anslaget steg 1876 med 10,000 kronor, således till 40,000 kronor, och 1878 till 50,000 kronor, hvilket räckte till 1882, då på förnyad uppmaning det höjdes till 70,000 kronor. Med hvad skäl nu detta kan kallas »betydliga anslag» lemna jag derhän. Sjelf är jag öfvertygad derom, att rätta namnet på dem vore *obetydliga* anslag. Utom de stora omkostnader, staten sedan långliga tider egnat åt undervisningen af den manliga ungdomen vid universiteten och vid de högre undervisningsanstalterna, veta vi väl, att endast kostnaderna för de *allmänna* läroverken stiga till tre millioner årligen. Huru kan man då kalla 70,000 kronor, använda endast ett par år för den qvinliga ungdomen, för en betydlig omkostnad? Är denna ungdom kvantitativt mindre? Nej, den är vida större! Är den kvantitativt underlägsen i att mottaga undervisning? Nej, visserligen icke! Ätminstone vill jag tro, att ingen finnes som nu vågar träda fram för att söka bevisa detta. Det skulle alltför mycket påminna om sekler, under hvilka qvinnan icke erkändes ens som en förnuftig varelse.

Men det finnes ytterligare skäl, som tala för anslaget höjande, och dessa ganska stora. Under det att vår tids upptäckter allt mera beröfva fattiga qvinnor den förut vanliga möjligheten att skaffa sig sitt uppehälle genom att väfva och spinna, hvilket icke nu lemna någon förtjenst, och symaskinerna, som väl göra det, äfven lemna sjuklighet, och då icke tilltråde förrän på de sista åren lemnats qvinnan till andra och förmånligare sysselsättningar, och dertill ytterligare kommer att den mängd ogifta ovinor, som väl alltid funnits, nu betydligt ökats genom de lefnadsvanor, som förmå burgne personer och äfven embetsmän med höga löner att icke gifta sig — under sådana förhållanden, säger jag, vågar man tala om *betydande* bidrag från statens sida, när man anvisat usla 70,000 kronor till upphjelpande af dessa arma flickors ställning!

Man söker en undanflykt i att först tala om hur »rigtig och gagnelig» den är, denna undervisning, men man är genast färdig att tillägga, att det icke läver vara »välbetänkt att, innan noggrann erfarenhet vunnits om de resultat, den frambragt, låta densamma i obegränsad utsträckning tillväxa». Hvad denna *obegränsade* tillväxt beträffar, så hafva vi redan sett huru förhållandet är med den — 30,000, 40,000, 50,000, 70,000 kronor — småsmulor från den manliga undervisningens rika bord! Och hvad talet om den *noggranna erfarenheten* angår, så påminner det om att *icke* göda sin åker för att se, om icke åkern af sig sjelf kan frambringa god skörd. Vill man ett godt resultat, så måste man gifva de nödiga medlen, för att se om detta resultat derigenom kan vinnas, och icke omöjliggöra det efter den sparsamhetsmetod, man här använt. Men kanske finnas i Utskottets utlåtande starkare skäl. Det heter att

*Angående
förhöjning af
anslaget till
högre skolor
för qvinlig
ungdom.
(Forts.)*

Angående
förhöjning af
anslaget till
högre skolor
för qvinlig
ungdom.
(Forts.)

»sådan erfarenhet saknades, emedan osäkerket ännu rådde om den qvinliga undervisningens hufvudsakliga mål». Häre ligger tydligen dold en bestämd åtskilnad, som man vill göra mellan man och qvinna. Staten har sina viktiga rättigheter att kräva af ynglingen, som skall blifva tjänsteman, det kan icke nekas; och vi hafva derfor högre läroverk för detta ändamål. Men vi hafva ju äfven allmänna skolor, och der kan det icke vara andra mål satta för uppväxande qvinnor än för uppväxande män. Ett bland dessa mål vill jag nämna, som väl ingen skall underkänna, och det är tillgodoseendet af qvinnans rättighet, lika så väl som mannens, att på ärligt sätt försörja sig förmedelst den utbildning, hon der erhållit.

Det heter vidare, att man ännu icke känner »rätta systemet». Är man då fullt viss på att man gör detta för den manliga skolungdomen? Så pass rätt detta är för manlig ungdom, så pass rätt är det ock för qvinlig; och hvad »kurserna» beträffar, så finner jag icke annat än skal att använda desamma.

Man skulle tro att dessa skolor hulptit sig ganska väl fram med de anslag, som funnits, och att Kongl. Maj:t således haft fullt skäl att icke nu framställa någon proposition om ökad anslag, och att följaktligen Stats-Utskottet häre haft ytterligare skäl att afslå motionen; men Stats-Utskottet har ganska ärligt meddelat i slutet af sin motivering följande: »ehuru framställningar från vederbörande skoldirektioner om understöd till sammanlagdt vida större belopp inkommit». Detta torde bevisa något det också.

Öfverallt har man varit angelägen att ställa dessa institutioner under de kunnigaste och skickligaste mäns ledning, och ingenting har visat att medlen blifvit missbrukade. Den lilla erfarenhet, man har vunnit, är glädjande, och den framgång, med hvilken redan unga qvinnor, som genomgått dessa skolor, blifvit använda till och med på platser, der de fordom troddes *icke kunna* användas, ingifver förhoppningar, att, med större hjälpmedel, resultatet ock skall blifva mera tillfredsställande. Jag yrkar bifall till motionen.

Friherre af Ugglas: Efter den siste ärade talarens yttrande har jag mycket litet att tillägga. Jag skulle dock vilja lägga ett godt ord för att ifrågavarande anslag komme att förhöjas, då jag är alldeles öfvertygad om behovet af anslaget och önskligheten att lemna det. Det enda skäl som blifvit anfördt mot beviljandet är att, då Riksdagen förra året lemnade ökad anslag, så borde man se tiden något an, innan man begärde något mera. Detta skäl kunde vara rätt, i fall det anslag, som då lemnades, hade tillfredsstält det behof, som redan då fans, ett behof, som blifvit mycket större sedan den tiden. Ty under den senare tiden hafva, om jag icke är illa underrättad, i allmänhet och särskildt i Stockholm åtskilliga nya skolor uppstått. Ätminstone hafva här tvenne skolor tillkommit, båda på grund af enskilda personers initiativ och omkostnader. De äro anlagda med den omsorg, att man verkligen kan hoppas att i dem småningom få se mönsterskolor för elementarläroverk för qvinnor. Det vore väl skäl, enligt min tanke, att något kraftigare än med de ringa anslag, som hittills lemnats, understödja uppkomsten af sådana skolor. Jag ber att få nämna, att man må vara mycket

tacksam för hvad man fått, men att t. ex. den ena af dessa skolor, den äldre af dem, hvilken har mellan två och trehundra lärjungar, till sitt understöd blott har 2,000 kronor. Icke ens denna och, så vidt jag vet, ingen enda skola i Sverige har ännu kommit upp till det anslag af 3,000 kronor, hvilket likvisst afsågs kunna vinnas, då anslaget från början lemnades. Då man härjemte ser, att intresset för dessa skolor alltmera vuxit, benägenheten att kunna åt dem gifva en verklig god rigtning alltmera ökats, då synes det mig vara skäl, att staten toge dessa undervisningsanstalter om hand. Jag har dertill ett ytterligare skäl. För min del skulle jag önska, att dessa qvinliga skolor alltmer och mer komme att ställas under statens kontroll, så att man verkligen hade säkerhet och visshet, att de utvecklade sig i god och riktig anda. Om Kongl. Maj:t hade tillfälle att understödja dessa skolor, skulle också Kongl. Maj:t sjelf kunna föreskrifva de vilkor, under hvilka dessa anslag lemnades, och möjligtvis också föreskrifva kontroll, hvilket jag också tror vara ganska nödvändigt. Men då man ser till exempel att af 34 skolor de flesta hafva 500 eller 1,000 kronor, och ett ganska stort antal få intet, så kan man verkligen icke heller påfordra, att de skola ställas under någon bestämd inspektion eller kontroll.

Jag vill icke vidare yttra mig om gagnet och nödvändigheten att åt den qvinliga ungdomen äfven söka bereda god undervisning. I det fallet instämmer jag med hvad Herr Wennerberg yttrade. Men för att åstadkomma detta, synes mig det icke vara för mycket, om det anslag af 100,000 kronor, som ifrågasatts och som för hela landet vore en obetydlighet mot hvad staten offrar på den manliga undervisningen, komme den qvinliga undervisningen till godo. På dessa skäl anhåller jag att Kammaren måtte bifalla Herr Andersons motion.

Herr Grefven och Talmannen tillkännagaf, att anslag utfärdats till detta sammanträdes fortsättande kl. 7 e. m.

Friherre von Essen, Fredrik: Efter de yttranden, som af de sista ärade talarne blifvit fälda, skulle jag icke förvåna mig, om mången af Kammarens ledamöter betraktade saken så, att de deraf föranleddes att bifalla det af motionären gjorda förslag, men jag tror att det äfven fins andra synpunkter, som kunna vara likaså talande för att vid detta tillfälle icke bifalla motionen, och jag skall be att få framhålla dessa till den kraft och verkan, de kunna hafva.

Man säger, att behofvet är synnerligen trängande, och att det är en stor orättvisa mot den qvinliga ungdomen att icke lemna anslag, som ega någon motsvarighet mot de anslag, som lemnas för ynglingar. Det har också uppgifvits, att detta anslag uppgår för elementarläroverken till 3,000,000 kronor, och, då här är fråga om 70,000 kronor, måste man erkänna att det är en obetydlighet. Detta är sanning. Men det är också här fråga om en ny sak; den måste erkännas som ganska ny, då den icke blifvit tillämpad längre än ett tiotal af år. Att då brådstörta och utveckla detta system, innan man ordnat dessa kurser, och innan Kongl. Maj:t genom någon kontroll beredts tillfälle att tillse att undervisningen går i den bästa rigtningen, synes mig icke vara rätt välbetänkt. Dessutom är det ju en känd sak, att embetsverken måste

*Angående
förhöjning af
anslaget till
högre skolor
för qvinlig
ungdom.
(Forts.)*

till största delen rekryteras af den manliga ungdomen, och att ganska få tjänster kunna och böra ännu ifrågasättas att blifva af qvinnor besatta. Denna omständighet gifver genast en anledning till, att det är ett helt annat statsändamål att uppfostra ynglingar än flickor. Det är också en känd sak att läroverk för qvinnor blifva, till följd af de lärarekrafter som användas, väsentligen billigare än de manliga läroverken göra. Det är också bekant, att de privatskolor för ynglingar som finnas icke hafva något statsanslag. De hafva endast tillerkänts rättighet af en viss lönetursberäkning för sina lärare, hvilken förmån blifvit i detta betänkande ifrågasatt att något utvidgas. Dessutom ber jag att få upplysa, att särskildt här i Stockholm finnes ett läroverk, lyceum för flickor, som lärar vara ett bland de största, hvilket icke ens begärt något anslag, efter hvad jag hört. Således ser man, att det går för dem mycket väl för sig att existera utan sådant understöd. Detta hindrar icke att behofvet förefinnes, och det är stora skäl att öka detta anslag, men det bör ske med försigtighet och mogen pröfning, huru undervisningen bedrifves, emedan denna lätt tenderar till att blifva en enorm statsutgift, om den ställes i jemförelse med den manliga undervisningen. Man vet dessutom icke om undervisningen kommer att bedrifvas i den riktning, som kan blifva önskelig. Innan detta blifvit ordnadt, synes det mig icke att anslag bör gifvas. Jag är öfvertygad att, efter de yttranden, som falts dels vid detta tillfälle och dels vid föregående riksdag, Kongl. Maj:t icke skall underlåta att vid en kommande riksdag taga äfven denna viktiga fråga i öfvervägande och göra framställning till Riksdagen i ämnet. För närvarande synes mig större skäl tala för bifall till Stats-Utskottets förslag än för bifall till motionen. Jag yrkar bifall till Stats-Utskottets förslag.

Herr Nordenfeldt: För min ringa del har jag reserverat mig mot Utskottets betänkande, då jag nemligen anser föremålet för motionen vara ett bland de allra viktigaste, som kan komma under Riksdagens pröfning. Jag har hvarken förmåga eller behof af att här utveckla, huru den qvinliga ungdomens undervisning måste inverka på hela samhället — huru derigenom fördomar måste skingras, kunskap och upplysning spridas i och från hemmen, samt många tillfällen till arbetsförtjenst beredas. Utskottet har väl sagt, att nu icke förefinnes fullgiltiga skäl att göra ändring i anslaget; men det måtte väl vara ett fullgiltigt skäl, att vid sista utdelningen erfarenheten visat, det endast så små belopp, som blifvit förut anförda, kunnat beviljas. Skolor med 100, 150, ja till och med 200 lärjungar hafva fått 500 eller 1,000 kronor hvardera, och detta icke utan vilkor. För sådant bidrag skall skolan åläggas ganska allvarliga skyldigheter. Det bestämmes ett visst antal frielever, — ett visst antal elever, som icke skola betala mer än en mindre afgift, med mera dylikt. Det synes mig, när anslagen till hvarje skola äro så små, vara ganska tvifvelaktigt, om det verkligen är en fördel för vissa skolor att få del af detta anslag. Det finnes äfven åtskilliga skolor, hvilka väl skulle kunna behöfva understöd, men under nuvarande förhållanden tveka att begära det. Detta synes mig vara fullt giltigt skäl för anslagets förhöjande. Det är synnerligast för de mindre bemedlade af vigt att

dessas skolor få anslag. De mer bemedlade kunna väl skaffa sina barn undervisning; men det stora antalet af mindre bemedlade hafva stor svårighet att få den undervisning för sina döttrar, som behöfves.

Här har talats om att det skulle vara fara för en reaktion, om man nu ökade anslaget. Jag må säga, att detta tyckes mig vara ett skäl, som saknar all grund. Icke kan man gerna tänka sig att, om anslaget en gång blefve höjdt, man skulle sätta ned det, då behofven ständigt växa. Jag tror salunda att detta är ett skäl, som är mera »uppfunnet» än verkligt. Man kan ju vänta, säges det; ja, man kan blifva tvungen att vänta; men det är många af dessa skolor, som föra ett tynande lif, hufvudsakligen därför att de icke få de bidrag, de behöfva; och då bör man icke dröja med att höja anslaget. Man har äfven sagt, att en och annan skola kunnat reda sig väl utan anslag. Ja, det är sant, der föräldrarna haft råd att betala skolan tillräckligt högt pris för sina döttrars undervisning. Men det hindrar icke, att ju ej behofvet af bidrag finnes för andra. Jag får således yrka bifall till motionen och afslag å Utskottets framställning.

*Angående
förhöjning af
anslaget till
högre skolor
för qvinlig
ungdom.
(Forts.)*

Herr Törneblad: Först och främst skall jag vända mig mot den sista talaren, som upptog ett af de skäl, som jag använde vid en föregående fråga, nemligen faran af reaktion. Detta är ett skäl, som gäller i allmänhet och såsom sådant blifvit anfördt, men som icke kastas alltid fram med anspråk på afgörande betydelse vid en eller annan särskild motion; och det är något, som man i de enskilda fallen får söka tillämpa, så godt man kan. Således anser jag att det mycket väl kan, i allmänhet fattadt, stå kvar och är fullt verkligt.

Hvad denna speciella sak angår, så har jag aldrig tänkt på att anslaget skulle nedsättas efteråt; men jag menar, att om man vänjer sig för mycket att anlita de enskilda motionerna, kommer en motsatt strömning att göra sig gällande. Huru långt man skall gå, är just det svåra att säga.

Hvad beträffar denna sak, beklagar jag att jag står på den ståndpunkt, att jag motsätter mig det högre anslaget — icke minst därför att jag behjertar den qvinliga undervisningen och naturligen äfven därför att jag är medlem af styrelsen för en qvinlig skola, som skulle hafva fördel af att det beviljades. Men det kan icke hjälpas; man måste se saken från en högre synpunkt; och jag fruktar då, att det icke står så helt till med den qvinliga undervisningen i de högre skolorna, som man föreställt sig. Jag är långt ifrån säker på hvilket system som bör tillämpas eller huru man bör inrätta en sådan skola; och jag tror, att vi ännu famla efter det rätta. Säkert är, att ju mer dessa skolor ställas efter mönstret af den manliga undervisningen, desto farligare är det, ty undervisning för gossar och för flickor bör icke ske på samma sätt. Jag tror att det i många fall kan vara en förmån, att undervisningen för flickor rör sig i friare former; och jag ber få påpeka, att inom Kammaren förra året det just fans en ganska stark åsigt, som fruktade för inspektion och kontroll från statens sida, därför, att alla läroverk naturligen skulle blifva stöpta i samma form. Jag, för min del, fruktar ej därför, emedan jag icke kan tänka att staten skulle uppställa uniforma vilkor, men önskar en inspektion der-

Angående förhöjning af anslaget till högre skolor för qvinlig ungdom.
(Forts.)

för att staten skulle kunna jemföra de behof, som göra sig gällande från olika landsdelar och som nu icke kunna pröfvas annat än efter papper. Men att pröfva sådana behof efter papper, det går ej i längden; ty man måste dock hafva någon personlig kännedom om huru skolorna verka. Jag anser således, att innan staten har någon sådan fullständig kännedom, annat än genom papper, det icke vore välbetänkt att, första riksdagen efter det ett sådant anslag blifvit höjdt, utan vederbörandes framställning höja det ytterligare, emedan följden blefve helt enkelt, att anspråken ökades, nya anslag begärdes och att det räckte lika litet till med 100,000 kronor som med 70,000 kronor. Det beror härutinnan blott på hvad som begäres. Det är icke svårt att räkna i hop hvad som begäres från de skilda landsdelarne, men det är svårt att säga huru mycket af detta som det är billigt att medgifva.

Vidare undrar jag, om det kan vara skäl att allt för mycket genom statsanslag öka antalet af frielever och halfbetalande elever i de qvinliga skolorna å samma tid som man är betänkt på att införa ökade afgifter för lärjungarne i goss-skolorna.

För öfrigt hafva folkskolorna på senare tiden gått framåt så mycket, att många obemedlade unga flickor der kunna inhemta en ganska god underbyggnad, helst som flickor ofta äro mera bildbara än gossar.

Jag förmenar visst icke någon att inhemta bildning, men jag är icke rätt säker på att den bildning, som meddelas i flickskolorna, öfverallt är sådan som i längden kommer att i alla fall blifva verkligen fruktbarande för qvinnans kall och bestämmelse i lifvet.

Af sådana skäl och då jag finner erfarenheten icke nu gifva tillräcklig anledning att bestämma i hvad mån vårt nuvarande system för qvinnans bildning kan tåla afprutning eller tillägg — man vet knappast hvad man vill säga i frågan om studiernas omfattning i lefvande språk och andra ämnen — tror jag icke det vara välbetänkt att så snart efter anslaget höjande åter påöka detsamma. Detta är det skäl, hvarpå jag lägger största vigten.

Jag ber äfven få erinra, att frågan icke är så nyss väckt eller så obetydlig.

Det var en föregående talare, som sade, att den uppkom år 1875; men jag vill då erinra, att redan 1874 dåvarande departementschef på Riksdagens framställning ingick med förslag om ordnandet af läroverken för qvinlig ungdom; hvilket förslag dock icke oförändradt vann Riksdagens bifall.

Först 1876 fick man i frågan ett önskad resultat i och genom stadgande af lämpligare vilkor. Men förhandlingarne vid riksdagarne den tiden visa, att det rådt mycken oklarhet och ovisshet om huru detta anslag, som ansågs skola blifva mycket stort i framtiden, skulle rättast gifvas.

Jag måste således, ehuru med svidande hjerta, påyrka bifall till Stats-Utskottets hemställan.

Herr Adelsköld: Under den öfverläggning, som förevarit om motionen, har jag tyckt mig finna, att motståndarne till densamma äfven måst erkänna behofvet af en förhöjning af detta anslag, men såsom skäl för afslag derå anført, att man ännu icke hade klart för

sig, »om undervisningen går i rätt riktning». Emellertid har jag för min del ej hört några bevis för att så icke vore förhållandet. Och så vidt jag har mig bekant, tror jag att man åtminstone icke hittills kan anmärka något mot den riktning, den qvinliga undervisningen tagit. Dessutom är jag öfvertygad om att, i fall Riksdagen skulle ställa ifrågasvarande anslag till Kongl. Maj:ts förfogande, Kongl. Maj:t nog skulle ordna saken så, att medlen komme att väl användas till undervisningens fromma.

*Angående
förhöjning af
anslaget till
högre skolor
för qvinlig
ungdom.
(Forts.)*

Vidare har man anfört, att, i fall motionen bifölles, så småningom en reaktion skulle uppstå och Riksdagen möjligen komma att vägra anslag till dessa undervisningsanstalter. Jag kan ej förstå detta skäl, ty om Riksdagen bifaller anslag på grund af enskilda motioner, så måste de, liksom denna, vara af synnerligen stor vikt, och jag kan således icke fatta att någon reaktion skulle uppkomma mot sådana anslags beviljande, helst om resultatet blifver tillfredsställande.

Vidare har man ansett, att anslagen till qvinlig undervisning skulle kunna blifva alldeles obegränsade; detta anser jag emellertid icke vara någon skada, ty visar det sig, att anslagen blifvit *nyttigt* använda och att de *behöfvats* allt mer och mer, så är det gifvit, att de äro till nytta för det allmänna, och att anslagen då böra beviljas. Det förefaller mig alldes tydligt.

Då de skäl, som tala för denna motion, blifvit så väl utvecklade som af motionären samt af Herrar Wennerberg och Nordenfeldt, skall jag icke längre upptaga Kammarens tid; utan inskränker jag mig till att instämma i deras yttranden samt förorda bifall till motionen.

Herr Statsrådet Hammarskjöld: Med anledning af ett och annat yttrande under den nu förda diskussionen anhåller jag att få gifva några upplysningar angående de grundsatser, som ledt regeringen vid fördelningen af de anslag, som blifvit ställda till regeringens disposition för understödande af skolor för qvinlig ungdom. Det äldre anslaget var, såsom Kammaren väl känner, 50,000 kronor. Kongl. Maj:t hade fördelat detta anslag för en tid af 3 år. Då de tre åren voro slut, inkommo framställningar om fortsatta anslag från samtliga de skolor, som förut varit delaktiga af anslaget. Dessutom inkommo ansökningar från åtskilliga andra skolor. Kongl. Maj:t ansåg då, att, skulle med anslaget något verkligt och varaktigt gagn kunna vinnas, det vore af vikt att de skolor, som en gång fått del deraf, fortfarande finge understöd till ungefär samma belopp som förut, emedan det eljest måste blifva omöjligt för vederbörande skolföreståndare att organisera sina skolor med någon slags visshet att organisationen kunde fortfarande bestå. Till följd deraf fingo de skolor, som förut haft anslag och hvilka fortfarande voro väl vitsordade, behålla hvad de dittills haft. De nya ansökningarne kunde af brist på medel icke till någon åtgärd föränleda. Sedermera beviljades vid sistlidne riksdag ett nytt anslag eller rättare en förhöjning af det gamla med 20,000 kronor. För att erhålla del af detta anslag inkommo ansökningar *dels* från förutvarande skolföreståndare, som anhöllo om förhöjning af det anslag, de redan hade, *dels ock* från föreståndare för skolor, som dittills icke något anslag egt.

*Angående
förhöjning af
anslaget till
högre skolor
för qvinlig
ungdom.
(Forts.)*

Vid fördelningen af det nya anslaget hade man främst för ögonen den grundsats, att tillfälle till undervisningen för qvinlig ungdom borde om möjligt finnas i landets olika delar. Deraf följde, att skolor, som i sig sjelfva ingalunda voro så stora eller så betydande som åtskilliga andra,ingo understöd, på det att den bygd, der dessa skolor utgjorde det enda tillfället för qvinlig ungdom att erhålla undervisning, måtte också hafva ett sådant tillfälle. Vidare ansågs, att, när af redogörelserna för skolornas förhållanden visade sig, att skolorna ekonomiskt buro sig utan något anslag eller med de anslag, skolorna redan egde, det sagnades skäl att gifva nya eller större statsanslag, hvilka antagligen skulle hafva till följd antingen en kapitalisation, som i ett eller annat fall kanske varit afsedd, eller också endast en förökning i vederbörande föreständares vinst. Slutligen sökte man bestämma anslaget i någon slags motsvarighet till betydenheten af den skola, hvarom fråga var, så att de bättre inrättade, med mera undervisning försedda och mer besökta skolorna, derest eljest behof af understöd förefans, erhöello relativt större understöd än de mindre skolorna.

Jag har endast velat meddela Kammaren dessa upplysningar, på det att ingen okunnighet om det sätt, hvarpå anslaget blifvit af regeringen fördeladt, må i Riksdagen förefinnas.

Friherre af Ugglas: Jag har för min del icke på något sätt ifrågasatt, att det anslag, som ställes till regeringens förfogande, icke blifvit mellan de särskilda skolorna fördeladt med den största möjliga rättvisa och omsorg, så långt det lilla anslaget räckt till; men jag vågar påstå, att anslaget i och för sig är alldeles för litet för att i någon väsentlig mån kunna tillfredsställa de verkliga behofven.

Herr Törnebladh har såsom sitt hufvudsakliga skäl för att biträda Utskottets förslag sagt, att, så länge ett system för dessa skolor icke finnes slutligen godkändt och antaget, bör man icke uppmuntra uppkomsten af dessa skolor.

Men skola vi vänta till dess ett system för skolorna slutligen blifvit af alla vederbörande godkändt, få vi allt vänta mycket länge.

Efter min öfvertygelse hade det just varit rätta sättet att framkalla ett godt system genom att understödja goda skolor och ställa dem under verklig inspektion, hvilken kunde lemna regeringen upplysning om huru undervisningen der försiggick och om de fel, som vidlådde dem.

Så skulle en erfarenhet utveckla sig, som kunde leda till ett verkligt godt. Jag tror sålunda, att, om man blott hölle fast vid att detta anslag skall medföra skyldighet för dessa skolor att ställa sig under en verklig kontroll och inspektion, anslaget komme att framkalla ett bättre förhållande, än som, enligt hvad Herr Törnebladh antydt, måhända inom åtskilliga skolor är gällande.

Vidare har den ärade talaren sagt, att det förefaller honom besynnerligt, att, samtidigt med det man önskar taga högre afgifter af den manliga skolungdomen, man genom ökad anslag ville minska afgiften för de qvinliga lärjungarne. Hvar och en, som har reda på hvilka afgifter i allmänhet vid de bättre skolorna tagas af de qvinliga lär-

jungarne, lärar med mig ej tveka att säga, att det vore ganska önskvärdt och gagneligt, om dessa afgifter kunde i någon mån nedsättas. Stor blir icke nedsättningen genom det lilla stöd, som kommer dem till del. För min del har jag icke af den »konjunkturalpolitik», som blifvit äfven i denna fråga framhållen, blifvit öfvertygad om att icke motionären har rätt. Jag får fortfarande yrka bifall till hans motion.

*Angående
förhöjning af
anslaget till
högre skolor
för qvintig
ångdom.
(Forts)*

Herr Widén: Förra gången jag hade ordet hemstälde jag, att man i dessa skolors eget intresse ej skulle gå för hastigt till väga i denna Kammare vid beviljande af ökade anslag åt dem. Jag fruktade i detta fall för en farlig motströmning inom Riksdagen i öfrigt, samt tänkte dessutom på huru väl behöfvt det här skulle vara för ändamålet, att initiativet till anslagssökning blefve taget af Kongl. Maj:ts regering sjelf. På dessa skal håller jag fortfarande fast vid Utskottets afstyrkande af den föreliggande motionen. Men det har, sedan jag förra gången hade ordet, framhållits ett nytt skäl att gå in på motionen, det nemligen, att man derigenom skulle få en inspektion öfver skolorna från statens sida i gång, som skulle bereda ett godt medel till flickskoleorganisationens förbättrande. Jag vågar dock i det hänseendet vara af en alldeles motsatt tanke. Den utveckling till ett bättre, som härutinnan kan vara erforderlig, synes mig mycket säkrare och lättare kunna vinnas på den af Kongl. Maj:t och Riksdag hittills anvisade vägen, som varit den, att statsmakterna så litet som möjligt skulle inblandas sig i flickläroverkens omedelbara organiserande, men att deremot familjen här skulle förunnas någon större frihet att göra sitt intresse och sina erfarenheter gällande.

Hvarför nu bryta med denna ordning, som ju hittills trots åtskilliga brister, som derunder kommit i dagen, likväl burit de mest lofvande frukter.

Af den erfarenhet jag inhemtat under min fleråriga praktiska behandling af förevarande fråga på min ort, har jag blifvit allt mera rotfästad i den öfvertygelsen att, då fråga är om qvinnans uppfostran, det framför allt måste vara i sin ordning, att familjen får något större inflytande, än då man afser gossarnes uppfostran och bildning. Det är redan förut anmärkt, att gossarnes uppfostran måste stå i en helt annan ställning till staten än flickornas. Ty det är från gossarne, som staten rekryterar sina tjänstemän, men det är icke fallet i fråga om flickorna. Och redan i denna omständighet ligger tillräcklig fingervisning derom, att staten saknar rätt att göra samma ingrepp i familjens naturligen gifna rätt att uppfostra flickorna för sitt ändamål, som den kan och bör göra i afseende på gossarnes uppfostran. Läsordning och öfningar böra också helt naturligt i flickskolorna icke ställas lika i allt med hvad de måste vara i gosskolorna. Och hvem förstår bättre eller är mer intresserad för hvad härutinnan skall göras gällande, än familjen sjelf. Men anordnades nu en särskild inspektion och kontroll från statens sida med afseende på dessa skolor utöfver hvad som redan finnes, så minskades familjernas inflytande i samma mån som statens ökades, och växte faran för att flickskolorna, som beklagligen till följd af flerfaldiga orsaker redan blifvit allt för likformigt organiserade med

Angående gosskolorna, gjordes med dem ännu mera lika än de redan blifvit. *förhöjning af* Det skäl till ett ökad t anslag, som i motionen och af dess försvarare *anslaget till* blifvit sökt deruti, att dermed äfven skulle bestridas kostnaderna för *högre skolor* upprättandet af en särskild inspektion från statens sida med åtföljande *för qvinlig* reform af våra i antal år efter år växande flickskolor, har derfor gif- *ungdom.* vit mig en ytterligare anledning att motsätta mig bifall till meranämnda motion. Riksdagen har ju i allt fall tillräckligt tillfälle till experiment med lärorordningar, m. m., af alla slag i goss-skolorna.

(Forts.)

Herr Wennerberg: Jag skall blott med några få ord bemöta de talare, som yttrat sig mot ifrågavarande anslag.

Af Herr Statsrådet och Chefen för Ecklesiastikdepartementet fingo vi eu ganska noggrann och god utredning om huru med dessa anslag från regeringens sida förfares. Deri låg ej något, som innebar en motsättning mot höjandet af anslaget. Det var blott *ett*, som var af beskaffenhet att åstadkomma tvekan hos en och annan i afseende på det förhöjda anslaget, nemligen påpekandet, att möjligen här och hvar funnes hos dessa skolor en benägenhet att kapitalisera statsmedel och kanske — hvilket väl skulle vara meningen — sedermera icke använda dem till skolans bästa. Jag, hvilken liksom den ärade vän i Stats-Utskottet, som nyss hade ordet, sitter i styrelsen för en sådan skola, kan verkligen besanna detta förfarande; det har der så varit fallet en gång. Det var dock ej annat att göra, då man ville hafva en god skolmateriel, än att för tillfället sätta sig på förknappning och hoplägga en sparpennning för att sedan nästa år kunna inköpa bättre hjälpredskap. En sådan kapitalisering tror jag dock Riksdagen gerna förlåter.

Den förste statsutskottsledamoten hade följande att mot anslaget invända. Han påstod först, att det vore »en alldeles ny sak». Det är visserligen sant; men jag ser deri icke något fel. Han påstod vidare, att man skulle akta sig att gå »brådstört till väga»; men det är alltid händelsen att, om man icke gifver en tillräckligt stor gåfva för en gång, så får man »plottra ut sig» i småmynt. Derfor har man också på kort tid fått höja anslaget med 10,000 och 10,000 kronor i sänder, till dess man tog det *stora* steget med 20,000 kronor på en gång år 1882. Är det detta, som anses att gå brådstört till väga? Han anstälde vidare en jmförelse emellan den manliga ungdomens undervisning och den qvinliga. Den, som vill göra det, kan ju göra det. Jag har gjort det sjelf; men det var icke ett ögonblick min mening, att den qvinliga undervisningen skulle stiga upp till samma höjd och utsträckning som den manliga, emedan staten behöfver af den manliga undervisningen helt andra och större frukter än som det här kan blifva fråga om. Här är blott fråga om så mycken rättvisa, att qvinnan med den manliga befolkningen, som icke ingår i statens tjänst, finge dela förmånen af en kostnadsfri elementarundervisning. Han har slutligen sagt, att det nog »går för sig att operera utan anslag»; och vi hafva exempel på det, i synnerhet i Stockholm. Ja, här finnas skolor med förmögne mäns barn, hvilka skolor, för att det skall taga sig något ut, gifva en och annan fattig fri undervisning. Men jag kan upplysa, att det finnes i landsorten sådana, som öppna för den fattiga borgarflickan det *enda* sättet att få en bildning, som höjer henne öfver tvånget att

taga den allra sämsta tjänst, till hvilken hon dessutom icke passar, emedan hon ofta är med sina fysiska krafter dertill för svag. Det är der som anslag behöfvas, om man vill att qvinnobildningen skall medföra något godt resultat.

*Angående
förhöjning af
anslaget till
högre skolor
för qvintlig
ungdom.*

(Forts.)

Den andre statsutskottsledamoten hade egentligen blott det att säga, att vi »famla efter det rätta». Han vet nog lika väl som jag, att detta är händelsen icke blott med en ny sak, såsom denna, utan ock med en gammal, nemligen hela vår elementarundervisning, hvilket visas af de ständiga förslag, som dervid göras, naturligen åsyftande att få något bättre, att få det rätta. Vi kunna ju icke säga, att för att understödja dessa skolor det fordrats »fullständig kännedom» om förhållandena; och fordras detta icke vid de manliga skolorna, kan jag ej se, hvarför vi skola fordra det vid de qvinliga, hvilka ännu icke gifvit anledning till klagan.

Jag tackar den ärade statsutskottsledamoten för de ord, hvarmed han slutade sitt anförande. Han sade nemligen, att det var »med svidande hjerta» han motsatte sig anslaget höjande. Jag hoppas att detta skall i någon mån verka på Kammarans ledamöter, så att ingen af dem kommer att dela denna obehagliga känsla med honom, och yrkar fortfarande bifall till motionen.

Herr Anderson, Albert: Det har blifvit sagdt, att frågan om den högre qvintliga undervisningen är en ny fråga. Detta hafva dock redan de föregaende talarne bemött, och jag ber endast få erinra, såsom jag för en stund sedan gjorde, att detta behof hade framträdt redan år 1866, då Rikets Ständer affäto sin underdåniga skrifvelse, och man kan väl då icke säga, att frågan är så ny, att den icke är värd all uppmärksamhet. Det tillägg, jag tagit mig friheten att göra, till min motion, derom att Kongl. Maj:t skulle ega använda en del af anslaget till kontroll öfver skolorna i händelse af behof, torde i sin mån bidraga att småningom klargöra den frågan, hvilket system som inom dessa skolor lämpligast bör användas.

En ärad talare har ifrågasatt, huruvida det är nyttigt att genom statsanslag lätta för de fattige tillträde till dessa skolor. Det förhåller sig dermed så, att man redan nu icke kan neka en del mindre bemedlade barn tillträde till dessa skolor, och när man då icke kan af dessa taga tillräcklig afgift, så måste man pålägga de öfriga en så mycket högre afgift. Det är således icke egentligen skolan, som vinner härpå, utan det är dessa fattiga barn, och det kan ju icke vara annat än riktigt.

Jag ber också att få nämna, att det inträffar här i Stockholm icke så sällan, att lärarinnor i de högre flickskolorna hafva lägre aflöning än lärarinnorna i folkskolorna, och detta därför att flickskolorna icke kunna betala dem högre. Med de anspråk man har på dessa lärarinnors i de högre flickskolorna kunskaper, är ju detta ett orimligt förhållande, och jag är fullt öfvertygad om, att derest dessa högre flickskolors ekonomi satte dem i tillfälle att på någorlunda skäligen sätt aflöna sina lärarinnor, de icke skulle underlåta att göra det.

Angående
förhöjning af
anslaget till
högre skolor
för qvinnlig
ungdom.
(Forts.)

Herr Törnebladh: Jag skall blott nämna några ord till belysning af hvad jag förut yttrat i frågan.

Jag har yttrat, att det torde vara någon osäkerhet rådande om det rätta systemet. Det är sant, att denna osäkerhet förekommer inom all undervisning, men särskildt förekommer den här, när det gäller att ordna något relativt nytt. Jag erinrar mot det, som anförts om svårigheterna att komma till klarhet om systemet, endast det, att redan år 1874 lades fram ett temligen vidlyftigt och fullständigt system, men Riksdagen antog det icke, och när det är fråga om något relativt nytt, så bör man gå mycket försigtigt till väga, på det att man icke må komma in på afvägar; och jag må bekänna, att jag är litet rädd för, att vi i våra flickskolor hafva inrättat undervisningen för mycket efter de manliga undervisningsverken, så att vi fordra kunskap i för många ämnen af flickorna och att vi lemna för liten uppmärksamhet åt den praktiska undervisningen, t. ex. i qvinnoslöjd och åt hjertats utbildning. Jag tror att detta är vida farligare i afseende å qvinnor än för män: mannen, som skall inträda i statens tjänst eller i allmänhet i vidare verksamhetskrets än qvinnan gagna sitt land, måste helt naturligt ega vidsträcktare kunskaper, emedan samtidens kultur har utvecklats sig så starkt, och han icke får vara okunnig om denna. Qvinnan får visserligen icke heller i den vägen sakna kunskap, men fråga är huru mycket man kan och bör lemna. Att locka in en del af den fattigare medelklassens barn på en starkt utvecklad skolundervisning med flera språk och andra undervisningsämnen anser jag icke vara riktigt, allra helst då man rörande våra *manliga* läroverk är mycket tveksam, om det icke bör finnas skolor och läroanstalter afsedda för lägre realbildning eller så kallade högre borgareskolor.

Friherre von Essen, Fredrik: Jag anhåller endast att få lemna Kammaren en liten upplysning, som kommit i min hand från Ecklesiastikdepartementet. Den rör några siffror, som kunna vara af vigt att meddela. När man sagt, att mycket stora anslag blifvit begärda för dessa ändamål, och att blott en ringa del af dessa belopp kunnat beviljas, så anser man deri ligga ett talande skäl för att nu gifva högre anslag, så att det må kunna ställas i något förhållande till hvad som är begärdt från skolornas sida. Men det finnes en annan omständighet, som äfven torde böra tagas i betraktande vid behandlingen af denna fråga, nemligen huru årsinkomsterna ställa sig vid de särskilda skolorna i förhållande till årsutgifterna. Det har sagts, att många skolor drifvas på sådant sätt, att de bära sig ganska bra, och öfverskott icke sällan inträffa. Så visar ock denna tablå, som afser endast de ansökningar, som inkommit och blifvit behandlade, sedan det ökade anslaget af 20,000 kronor vid senaste riksdag blef beviljadt. Denna redogörelse visar, om jag följer kolumnerna utefter utan att uppgifva namnen på skolorna:

Inkomst	17,000.	Utgift	13,000.
”	4,800.	”	4,800.
”	16,200.	”	13,600.
”	11,700.	”	11,700.
”	2,500.	”	2,500.

Inkomst	27,100.	Utgift	26,000.
”	11,000.	”	10,000.
”	17,000.	”	15,000.
”	10,000.	”	12,000.
”	6,000.	”	5,000.
”	8,500.	”	8,500.
”	5,200.	”	5,900.
”	8,600.	”	8,600.
”	4,100.	”	4,100.
”	4,700.	”	4,100.
”	10,200.	”	12,140.

*Angående
förhöjning af
anslaget till
högre skolor
för gvinlig
ungdom.
(Forts.)*

Jag skulle kunna fortsätta och läsa upp ur denna tabell längre än Kammarens tålamod att höra det räckte till, men resultatet blir i all fall det, att inkomsterna i allmänhet ställa sig ett eller flera tusental högre än utgifterna, med några få undantag, der det blifvit brist. Under sådant förhållande tyckes behofvet icke vara så trängande, som af flere talare här blifvit framhållet, åtminstone är det icke bevisadt derigenom, att de icke kunnat bevilja så mycket, som blifvit begärdt eller varit behöfligt. Det var blott denna upplysning jag velat lemna.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutat, upptog Herr Grefven och Talmannen de derunder framställda yrkandena och gjorde enligt dem propositioner, först på bifall till Utskottets förevarande hemställan och sedan på afslag derå och bifall till den i ämnet väckta motionen, samt förklarade sig finna sistnämnda proposition besvarad med öfvervägande ja.

Flere ledamöter begärde votering, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som bifaller 15 punkten i Stats-Utskottets utlåtande N:o 12 a, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås punkten och bifalles den i ämnet väckta motionen.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 68;
Nej — 50.

16 Punkten.

Bifölls.

Löne-
förbättring
för folkskole-
lärare.

17 punkten.

Mom. a).

Grefve Beck-Friis: Då jag i hufvudsak instämmer i det förslag, som här af Utskottet blifvit framlagt, har jag dock icke kunnat vara med om de restriktiva ord, som förefinnas i Utskottets hemställan; der står nemligen: »der den icke redan uppgår till detta belopp». Det vill säga, att den församling, som redan har behjertat skollärarnes ekonomiska ställning och sjelfmant höjt lönen till 700 kronor, icke skulle få något statsbidrag, utan att statsbidraget således endast skulle vara ett premium för de församlingar, som hållit skollärarne på förknappning. Jag tycker icke, att det är med rättvisa och billighet förenligt att tillvägagå på sådant sätt. Jag tror ock att det kommer att hafva sina stora vanskligheter att bestämma detta utgående statsbidrag, i så måtto att, för tillämpning af denna bestämmelse, man skall kunna säga icke endast, att den eller den skolläraren har den eller den lönen, utan äfven kunna med kyrkostämmobeslut visa datum, från hvilken dag han har denna lön; före den dagen skulle han icke få, men efter den dagen skulle han få. Jag tror därför, att det äfven ur praktisk synpunkt icke vore skäl att göra denna restriktion, och jag har derfor tagit mig friheten att i en reservation göra den framställning, att momentet måtte få följande lydelse:

»att Riksdagen må besluta, att — under förutsättning deraf, att skoldistrikt för ordinarie folkskolelärare eller lärarinna, som under minst fem år i denna egenskap oförvitligen tjenstgjort, antiagen redan beviljat kontant aflöning af 700 kronor eller ock för nästkommande år 1884 höjer aflöningen till nämnda belopp — staten skall bidraga med två tredjedelar af hela denna lönesumma, samt att Riksdagen för ändamålet utöfver hvad redan är härtill anslaget må på extra stat för år 1884 uppföra ett förslagsanslag af 180,000 kronor.»

Jag anhåller vördsamt om bifall till denna min reservation och ber få tillägga liksom Utskottet här, hvad siffran angår, sagt: »vanskligheten vid alla beräkningar härutinnan ligger dock för öppen dag, hvadan det varder nödvändigt, att anslaget i likhet med hittillsvarande erhåller karakteren af förslagsanslag». Bifalles den föreslagna summan, så torde borttagandet af den restriktiva bestämmelsen icke föranleda någon ändring i den beräkningen, ty det är ett fåtal församlingar, som redan hafva höjt folkskolelärarnes löner till 700 kronor.

Herr Statsrådet Hammarskjöld: Om det är sant, att de menskliga behofven i allmänhet äro obegränsade, så gäller detta i kanske allra starkaste grad om kulturbehofven. Det är därför mycket naturligt, att anspråken på materiella medel för dessa behofs fyllande skola oupphörligt stiga. Till följd deraf kan det icke hjälpas, att slutsumman å 8:de hufvudtitelns anslag är efter år stiger. Men å andra sidan är det tydligt, att man icke kan tillfredsställa alla de önskingar, som representerer för särskilda kulturbehof, hvar och en till följd af sin särskilda ställning, kunna finna vara angelägna. Hvarje år inkommer till Kongl. Maj:t en ofantlig mängd framställningar med

begäran om anslag särskildt under 8:de hufvudtiteln. Det är då ett mycket grannlaga och mycket svårt uppdrag att gifva råd både huru långt man kan gå i anspråken på statskassan för dessa ändamåls fyl- lande, så ock hvilket urval bör göras ur denna mångfald af inkomna ansökningar. Vare det långt ifrån mig att hafva den föreställningen, att jag skulle vara ofelbar i mina åtgöranden i dessa frågor. Tvärt om kan det ju mycket lätt hända, att jag i mina råd begär misstag både åt den ena och den andra sidan. Det är emellertid mycket naturligt, att de, som icke fått sina önsknings tillfredsställda genom den Kongl. statsverkspropositionen, söka sig en väg till Riksdagen genom riksdagsmäns enskilda initiativ. Deri ligger naturligtvis ingenting tadelvärdt; och till följd af mitt erkännande, att jag ingalunda anser mig vara ofelbar i mina råd, kan jag icke heller känna mig sårad, om i ett eller annat fall Riksdagen har en annan mening än jag, vare sig i den ena eller andra riktningen — dock naturligtvis alltid med en viss begränsning, nemligen den, att Riksdagen icke ingriper inom den maktser, som bör tillkomma Kongl. Maj:t; och af Riksdagens Första Kammare, med den takt och de statsmannainsigter, som der finnas och som man har rätt att der vänta, bör man icke kunna frukta, att den någonsin skall låta något sådant komma sig till last. Denna Riksdags Stats-Utskott har i några fall än tillstyrkt enskilda motioner än yttrat sig om dem med stor välvilja. Alla de framställningar, i afseende på hvilka detta egt rum, afse i min tanke nyttiga ändamål. Men dermed vill jag icke hafva sagt, att de allesammans, enligt min uppfattning, för närvarande äro de viktigaste, som kunna komma i fråga att af statens medel fyllas. När nu Stats-Utskottet sålunda uttalat sig välvilligt om en motion, så ligger ju deri alltid någonting godt, så till vida att, när Kongl. Maj:t en gång finner tiden vara inne att framkomma med proposition om anslag för deras fyllande, en sådan anslagsbegäran har ett stöd i Stats-Utskottets på förhand gifna välvilliga uttalande. Men jag tager för gifvet att Stats-Utskottet med detta sitt välvilliga uttalande icke afsett att påstå, att just dessa behof, som händelsevis blifvit dragna under Riksdagens pröfning, äro de angelägnaste att fylla af alla de kulturändamål, för hvilka statens mellan- komst kan komma i fråga. Det kan ju hända, att andra kulturbehof, om hvilka ingen motionär tagit hand och därför icke fått förmånen af Stats-Utskottets rekommendation, vid jämförelsen finnas angelägnare och därför af Kongl. Maj:t anses böra i första rummet ifrågakomma.

Det rigtas ofta till mig den önskan, att jag skall i Riksdagens Kamrar uttala mig till fördel för den ena eller den andra motionen. På senare tider har jag tagit till grundsats att icke göra detta, därför att om jag uttalar mig till förmån för en eller annan motion, så kan detta gifva anledning till den slutsats, att jag icke anser de öfriga motionerna, om hvilka jag icke yttrat mig, vara af den nytta, att de förtjena Riksdagens bifall. För att undvika en sådan falsk tydning har jag för regel, att om enskilda motioner icke yttra mig, vare sig tillstyrkande eller afstyrkande.

I afseende å den motion, som nu föreligger, måste jag dock göra ett undantag, och detta af en alldeles enskild anledning.

Det har mycket talats om och undrats öfver, att icke någon fram-

Löne-
förbättring
för folkskole-
lärare.
(Forts.)

Löne-
förbättring
för folkskole-
lärare.
(Forts.)

ställning om löneförbättring åt folkskolelärarne skett från regeringen. Orsaken härtill är den, att Kongl. Maj:ts regering har alldeles samma uppfattning, som Stats-Utskottet i sitt betänkande uttalat, nemligen att folkskolelärarebefattningarne äro kommunala befattningar. Det är kommunerna, som aflöna folkskolelärarne; så är svensk lag för närvarande, och jag har ingen anledning att önska att det annorlunda skall blifva. Väl är det så, att af statsmedel understöd utgå till kommunerna i och för folkskolelärarnes aflöning, men detta hindrar naturligtvis icke en kommun att, när den finner det behöfligt, öka lärarens lön till det belopp, som kommunen finner vara lämpligt och rättvist. Om nu kommunerna, för att kunna öka lönerna, anse sig vara i behof af statsunderstöd till större belopp, än som hittills enligt lag tillkommit kommunerna, då är det väl från folkets representanter, som en framställning om sådant ytterligare understöd bör komma. Icke bör det vara Kongl. Maj:ts regering, som likasom sticker i hand på kommunerna större understöd, än de äskat eller kanske anse sig behöfva. När nu i detta ämne framkommit en motion, som äfven i någon mån vunnit ett erkännande af Stats-Utskottet, anser jag det vara min pligt att här förklara, att jag med nöje ser, att folkskolelärarnes ställning förbättras. Utan tvifvel lida de för närvarande kanske på de flesta ställen af ekonomiskt betryck. Från regeringens sida möter ingalunda hinder att taga frågan om hand, om Riksdagen eljest sådant önskar.

Herr Carlsson, Lars Magnus: Jag har icke begärt ordet för att uppträda mot hvad Stats-Utskottet föreslagit rörande förhöjning i folkskolelärarnes aflöning. Jag tror nemligen, att sådan förhöjning är ganska väl behöflig; men då jag känner till flera kommuner, som redan höjt aflöningen till 700 kronor och derutöfver, kan jag icke förlika mig med, att dessa kommuner icke skulle erhålla något bidrag, såsom Stats-Utskottet föreslagit. Det skulle vara högeligen illa att på det sättet behandla dessa församlingar, som redan hafva höjt folkskolelärarnes löner, ty de skulle derigenom blifva mycket stufmoderligt behandlade, och det lärer väl ej kunna vara meningen. Jag tror, att reservanterna i detta fall sett saken ganska riktigt, och jag hemställer fördenskull om afslag å denna punkt med bifall till hvad reservanten Grefve Beck-Friis föreslagit.

Herr Carlheim-Gyllensköld, Theodor: I denna punkt har jag en något olika uppfattning mot så väl Stats-Utskottet i allmänhet som reservanterna inom Utskottet. Jag vill icke neka till, att i Utskottets betänkande åtskilliga ganska tankvärda sanningar blifvit uttalade, men de synas mig icke stå i harmoni med det slut, hvartill Utskottet kommit. Det är, såsom Utskottet nämner å sid. 18, en ganska vigtig principfråga, och det är då, synes det mig, icke lämpligt att så här hastigt affärda så vigtiga grundsatser som dem, hvilka här beröras, till följd af gemenskapen med folkskolelärarnes löner, utan någon som helst mera omfattande eller djupgående utredning. Flera gånger förut och särskildt i dag har här blifvit framhållet med en viss styrka, att enskilda motioner, som röra större frågor, böra af regeringmakten och dess underafdelningar vara nöjaktigt utredda för

att få sin nödiga pröfning, och jag tror att detta är en grundsats, som är fullt riktig, en grundsats som Riksdagen mångfaldiga gånger förut har hållit på och en grundsats som det icke är skäl att i detta afseende göra ett undantag ifrån.

Med afseende på *behofvet* af löneförhöjning för folkskolelärarne kan jag för min del icke finna, att det är så trängande. Räknar man efter, hvad folkskolelärarnes löner utgöra i förhållande till kostnaderna för att vinna kompetens, finner man, att lönen för folkskolelärarne går till mycket hög siffra, ja utgör ett så högt belopp, att folkskoleläraren åtnjuter en långt högre lön än ett justitieråd med hänsyn till den kompetens, som till hvardera befattningen erfordras. Kommer så dertill, att justitieråden hafva så enorma lefnadskostnader mot en folkskolelärare på landet, hvilken lefnadskostnader icke behöfva vara större, än att han godt kan bestrida dem med de inkomster han har, deri, utom lönen, ingår 50 kubikfot spanmål, fri bostad, kofoder och källand. Jag tror därför, att här icke föreligger något så synnerligt stort behof, att man bör antaga ett öfvergångsstadgande på ett år endast, som sedan binder Riksdagens händer, ty, under förutsättning att Kongl. Maj:t vidtager den utredning, som i nästa moment blifvit fråga om, lärar det väl ej dröja längre, innan Riksdagen kan från Kongl. Maj:t vänta framställning i ämnet. Jag tror, att genom antagande af ett dylikt öfvergångsstadgande det icke vore något synnerligt ymnigt för folkskolan. Jag ber nemligen få fasta uppmärksamhet på, att, enligt mitt förmenande, skolan icke vinner något på att lärarnes löner ökas. Skall skolan vinna på ett anslag, så böra medlen vara anslagna t. ex. för undervisningsmateriel samt för de seminarier, som bilda lärarne. Låt lärarne få ökade kunskaper, underlätta lärarnes arbete under deras undervisningstid, så tror jag, att man derigenom skapar de bästa möjliga krafter åt skolan; men icke gör man det genom att öka på lönerna gång efter annan. Den föreliggande motionen är af den omfattande och djupt ingripande natur, att det synes mig vara att gå något för fort till väga att nu helt enkelt bifalla förslaget för ett år, och utan den af mig önskade utredning synes det mig i allt fall icke böra beviljas.

Då jag, såsom sagdt, håller före, att skolan icke vinner på ett ökande af lärarnes löner, vågar jag hemställa, om icke en återremiss af detta moment vore den ändamålsenligaste åtgärden; och jag vågar för den skull hos Herr Talmannen anhålla om proposition på återremiss till Stats-Utskottet af momentet i det syfte, att det anslag, som omtalas i föreliggande moment, skall användas till undervisningsmateriel och stipendier åt folkskolelärarne under deras studier i folkskoleseminarierna.

Herr Törneblad: Hvad den siste ärade talaren anförde rörande rätta sättet att befrämja undervisningen i folkskolorna tror jag kunna förtjena ett bemötande så till vida, som åtminstone jag för min del icke kan annat än hysa den åsigten, att, om det anses vara bevisadt, att folkskolelärarne i allmänhet taget hafva otillräckliga löneinkomster, detta måste komma att så väl direkt som indirekt ofördelaktigt inverka på undervisningens beskaffenhet. Jag skall icke mycket länge uppe-

Löne-
förbättring
för folkskole-
lärare.
(Forts.)

Löne-
förbättring
för folkskole-
lärare.
(Forts.)

hålla Kammaren med att anföra de skäl, som kunna finnas tala derför, att folkskolelärares inkomster för närvarande äro väl knappa. I detta fall ber jag att få hänvisa till den motion, som har gifvit anledning till Stats-Utskottets förevarande betänkande, en motion, som synes fördelaktigt utmärka sig genom kraftig bevisföring och noggrann utredning i de flesta stycken. Vidare vill jag hänvisa till de yttranden, som förut blifvit fälda i saken särskildt i denna Kammare under den diskussion, som förilidet år egde rum angående en liknande fråga, liksom afven till de yttranden, som vid samma tillfälle afgäfvos af ganska många sakkunnige och för frågan varmt intresserade talare i Andra Kammaren. För öfrigt behöfver jag knappt mer än vädja till den erfarenhet, som Kammarens ledamöter ega hvar och en från sin särskilda bygd om folkskolelärares ställning, emedan det är naturligt att en sådan erfarenhet bäst och mest talar.

Den föregående talaren har icke gjort den erfarenheten, att folkskolelärarne i allmänhet äro otillräckligt aflönade. Det kan ju vara möjligt, att i den landsbygd han tillhör lärarne hafva det bättre stäldt för sig än annorstädes. Jag vill icke förneka det, ty jag känner icke, huru dermed förhåller sig, men på det öfvervägande flertalet ställen torde en löneförhöjning för dem vara af rättvisa och billighet påkallad, och jag hoppas, att denna Kammare skall visa sig behjerta detta genom att bifalla det föreliggande förslaget.

Hvad nu detta förslag angår, vill jag gerna med den ärade reservant, som öppnade diskussionen, erkänna att det är mycket svårt att här ställa sig på den rätta ståndpunkten, men på samma gång som jag uttrycker en mot honom motsatt åsigt, ber jag dock att få säga, att skulle det så vara att Kammaren anser det vara rätt att biträda reservanternas förslag, skall jag visst icke motsätta mig den saken, emedan jag är fullt öfvertygad, att sjelfva framgången af det som vi alla lifligt önska derigenom icke här på något sätt äfventyras. Huruvida det kan försvåra bifallet i Medkammaren, derom vill jag dock icke yttra mig.

Utskottet har emellertid resonerat på följande sätt. Då det är klart, att en så omfattande fråga som denna icke kan slutbehandlas utan att en underdänig skrifvelse aflåtes från Riksdagen till Kongl. Maj:t, så har man först att tillse hvad man kan vara skyldig att göra under den tid som kommer att förflyta, till dess ärendet blifvit af regeringen slutpröfvadt och förslag framlagd för Riksdagen. Utskottet har då föreställt sig, att det enklaste sättet vore att, för att undvika beskyllningen att nog lätt på enskild motionärs framställning hafva tillstyrkt ett beslut om en större utgift för församlingarne, vädja till församlingarna sjelfva, huruvida de icke finna det rätt och billigt att förhöja folkskolelärares af en viss kategori aflöning och att tillika uttala statens beredvillighet att i sådant fall lemna bidrag. I och med detsamma har Utskottet ställt sig på samma ståndpunkt, på hvilken jag nyss stälde mig, nemligen att vädja till erfarenheten i denna sak inom de olika landsorterna, hvilket just utgör ett sätt att, i öfverensstämmelse med hvad som från statsrådsbänken nyss uttalades, vidhålla grundsatsen om folkskolelärareternas *kommunala* natur. Men då man sålunda beslöt sig för att framställa ett vädjande till församlin-

garna i förening med ett löfte om bidrag från statens sida till de lärare, som ansågos under den *närmaste* tiden företrädesvis vara i behof af en löneförhöjning, var det gifvet att man äfven måste framhålla, att det var *läraryne* man ville hjälpa och icke församlingarna. Utskottet har derfor sagt, att Riksdagen för att lärarne skola kunna få det något bättre, än de nu hafva, är beredvillig att understödja församlingarna, men hafva lärarne redan genom församlingarnas frikostighet erhållit en högre lön, så qvarstår icke längre detta behof för lärarne, utan om man då gifve ett understöd, så blefve det i sjelfva verket ett understöd åt församlingarna, och Utskottet hade då öfvergifvit principen af ett tillfälligt lönetillägg, hvilket naturligtvis bör tillkomma tjensteinnehafvaren, men icke den, som aflönar honom.

Att saken sålunda kommer att ställa sig olika i olika församlingar, är något som jag gerna vill gå in på, men jag ber tillika få fästa uppmärksamheten derpå, att detta anslag är föreslaget att beviljas endast för *ett* år, och den lilla orättvisa, som, enligt hvad man säger, skulle uppstå, kommer mycket snart att utjemnas, emedan, såsom jag hoppas, saken redan nästa år, eller så snart frågan hunnit till fullo utredas, kommer att definitivt ordnas genom att ett större eller mindre anslag i och för ändamålet uppföres på ordinarie stat. Det är således blott för en kort tid, som en ojämnhet skulle komma att förefinnas, och denna ojämnhet är endast bestämd med afseende på det särskilda behofvet för lärarnes skull.

Att siffran skulle stiga något, om man icke undantog dessa församlingar, tror jag icke betyder så mycket, helst som det är ett förslagsanslag och någon ökning i anslaget således icke nu torde behöfva ifrågakomma. Möjligen kommer saken i verkligheten att gestalta sig något annorlunda, men jag ber få fästa uppmärksamheten derpå, att det icke är säkert att alla folkskolelärare få denna förhöjning. Jag vill hoppas, att samtliga måtte erhålla den, men det är icke alldeles gifvet att så kommer att ske. Skulle då på ett eller annat ställe någon liten ojämnhet uppstå, så betyder det mindre mot den stora vinsten att under tiden, då folkskolelärarne vänta på frågans allsidiga pröfning och slutliga lösning, de lärare, som mest och bäst förtjena det, komma i åtnjutande af någon fördel, huru liten den än må erkännas vara.

Emellertid upprepar jag ännu en gång: skulle Kammaren anse, att rättvisa och billighet mot församlingarna fordrar något annat, så skall jag för min del icke sörja deröfver. Jag har här endast velat framhålla det sätt, på hvilket Utskottet resonnerat, i det Utskottet nemligen i första rummet tänkt på lärarnes tillfälliga löneförbättring och icke på församlingarnas fördel.

Jag tager mig friheten yrka bifall till Stats-Utskottets förslag.

Herr Olsson, Peter: Jag är af en alldeles motsatt åsigt med den ärade talaren på hallandsbänken i det afseendet, att folkskolelärarne skulle hafva så goda löner, att de icke skulle behöfva någon löneförhöjning. Jag tror tvärt om, att man blott behöfver ega en mycket ringa kännedom om saken för att, då man besinnar att en skol-lärare med en lön af 600 eller lät vara 700 kronor skall försörja

Löne-
förbättring
för folkskole-
lärare.
(Forts.)

sig och sin familj, just komma till den uppfattningen, att det måhända icke är något behof, som är mera trängande än just en sådan löneförhöjning. Med den minsta erfarenhet kan man lätt finna, huru otillräcklig en lön af 600 à 700 kronor är för en person med familj, låt vara att han utom sin lön äfven har fri bostad och några andra mindre förmåner. Med nutidens höga lefnadskostnader och andra dermed sammanhängande förhållanden skall det fordras den allra största sparsamhet och de största försakelser för att läraren med dessa knappa villkor skall kunna uppehålla sig och sin familj, helst om denna är något större. Låt oss tänka oss, att han har barn, som behöfva uppfostras eller hållas i skola eller som kanske behöfva utrustas för att blifva handverkare; hvarifrån skall läraren taga pengar dertill? När man å andra sidan besinnar, huru behofven hos alla andra stiga i sådan omfattning, att om man jemför lärarnes löner med andras löneinkomster, så finnes det, såvidt jag känner, icke någon klass löntagare som har så ringa inkomster som folkskolelärarne. Derpå skulle jag kunna anföra många bevis. Ser man t. ex. på tullstaten, så hafva, om jag ej misstager mig, alla vaktmästare der 1,200 kronor i lön, och andra vaktmästare i de större verken hafva en motsvarande löneinkomst. Jag tror således, att man med stor tillfredsställelse bör upptaga, att ett förslag i detta syfte har framkommit, och jag för min del gläder mig särskildt åt detta förslag. Likaledes är jag mycket tillfredsstäld öfver det nyss fälda yttrandet från statsrådsbänken, att man inom regeringen icke har något emot att handlägga detta förslag i hela dess utsträckning, icke blott med fäst afseende på den begäran, som nu är framställd, utan äfven med hänsyn till innehållet i den skrivelse, som Stats-Utskottet jemväl har föreslagit. Jag tror, att detta är ett ämne, som är af den betydighet, att det bör ställas i främsta rummet bland de ärenden, som regeringen har att taga under sin omvårdnad. Jag är tacksam för hvad Stats-Utskottet har föreslagit i afseende på den tillfälliga förbättringen af lönerna, huru ringa den än är, men då man här har ansett, att sådana kommuner, som redan hafva höjt lönen till 700 kronor, skulle uteslutas från delaktighet i statsanslaget till löneförhöjning åt lärarne, så tror jag, att man här icke blott begått en *orättvisa* utan äfven en inkonsequens. Man har begått en *orättvisa* derför, att det skulle vara till ringa uppmuntran för sådana kommuner, som redan hafva behjertat sina skollärares behof af ökade löner genom att förhöja dem, om man skulle utesluta dem från delaktighet i anslaget. Vidare skulle det innebära en *inkonsequens*, ty derigenom skulle man åtminstone indirekt erkänna, att det icke är det *verkliga* behofvet, som skall tillfredsställas, utan det gäller blott att hjälpa och understödja sådana kommuner, som icke hafva visat det intresse för folkskolelärarne, att de redan höjt deras aflöning, men dem åter, som ådagalagt sitt intresse för hvad man egentligen vill understödja, skall man lemna helt och hållet utan uppmuntran. Jag tror, att detta skulle vara ett ganska vådligt exempel, då man önskar att denna sak skall vara en *kommunal* angelägenhet och då det ju är genom kommunernas deltagande i folkskolelärarnes aflöning, som denna institution skall utveckla sig och komma att bära sina frukter.

Under sådana förhållanden hoppas jag, att denna Kammare måtte

bifalla hvad reservanterna hafva föreslagit. Jag tror nemligen att detta är både rättvist och konsekvent, och det är just på den vägen som jag tror att man bör understödja ett icke blott för kommunerna, utan äfven för hela landet och hela svenska folket så särdeles viktigt ändamål som det ifrågasvarande.

Jag ber således att få yrka bifall till Grefve Beck-Friis' reservation.

Friherre von Kræmer: Då jag alltid, så framt det varit någon möjlighet, inom Utskottet ansett det vara min pligt att strängt hålla på den principen att icke gerna bevilja anslag på enskild motionärs framställning, så var mitt första intryck, då jag tog kännedom om den nu ifrågasvarande motionen, att jag inom Utskottet skulle komma att rösta för afslag å densamma eller på sin höjd för en sådan framställning, som i mom. *b* föreslås. Men i Utskottet framställdes så många talande skäl för nödvändigheten af denna förhöjning i folkskolelärares löner, och det ådagalades så tydligt, att saken verkligen hörde till dem, som äro brådskande, att jag fann mig föranlåten att anse detta vara ett fall, på hvilket den gamla satsen: »ingen regel utan undantag» borde tillämpas. Då jag således frångick åsigten att Stats-Utskottet borde afstyrka motionen, fann jag mig dock af förut omnämnda principskäl förhindrad att redan i Utskottet instämma i den reservation, som af Grefve Beck-Friis m. fl. blifvit afgifven och som går ännu ett steg längre än motionen. Men här, vid det slutliga afgörandet, då egentligen intet annat föreligger än Stats-Utskottets halfva tillstyrkande och denna reservation — ty jag tviflar på, att ett annat yrkande, som här framstälts, nemligen om återremiss, kommer att föranleda till något Kammarens beslut — så finner jag mig oförhindrad att sluta mig till reservanternas förslag.

Saken är nemligen, att det efter mitt förmenande — såsom också redan af flera talare blifvit påpekadt — skulle vara en uppenbar orättvisa eller åtminstone något högst oegentligt att gifva en belöning åt de församlingar, som hittills icke unnat sina skollärare en väl behöflig lönetillökning, men deremot fränkänna de församlingar allt ökad understöd, som redan hafva höjt lönerna.

Historien berättar, att Nelson vid Trafalgar satte på dagordern: »England väntar att hvar man gör sin pligt». Här åter tyckes det snarare som man skulle vilja uttala: »Kamrarne vänta, att kommunerna *icke* göra sin pligt,» eftersom fråga är om att belöna dem, som icke tagit hänsyn till lärarnes ovilkorliga behof af en lönetillökning, under det att de kommuner, som höjt lönen, ej skola få något ytterligare bidrag. Jag får således för min del yrka på bifall till den af Grefve Beck-Friis afgifna reservationen.

Medan jag har ordet, ber jag få påpeka en detaljfördel, som denna reservation har framför det af Stats-Utskottet framställda förslaget, hvilken fördel icke är af så ringa betydelse. Det står i Utskottets förslag, att »staten skall bidraga med högst två tredjedelar af hela nämnda lönesumma». Jag hemställer, hvilken som skall närmare afgöra betydelsen af detta: »högst»? Är det meningen att Kongl. Maj:t skall afgöra, huruvida, i händelse Stats-Utskottets förslag bifalles, verkligen två tredjedelar af påökningen skola utgå till församlingarna eller huru-

Löne-
förbättring
för folkskole-
lärare.
(Forts.)

Löne-
förbättring
för folkskole-
lärare.
(Forts.)

vida blott någon mindre del skall till dem utbetalas? Och skall den ena församlingen få en större, den andra en mindre del af statsbidraget att öka lärarnes löner med? Detta fel vidlåder icke reservationen, ty der står endast, att »staten skall bidraga med två tredjedelar af hela denna lönesumma». Detta öfverensstämmer också med den nu gällande författningen. I Kongl. Kungörelsen af den 16 Juni 1875 angående lönetillskotten heter det om de nu utgående lönebidragen: »Till aflönande af hvarje examinerad, vid folkskola antagen lärare eller lärarinna — — — eger skoldistriktet att af statsmedel bekomma ett årligt bidrag *motsvarande två tredjedelar af den lön* läraren eller lärarinnan åtnjuter — —». Alltså bestämdt $\frac{2}{3}$, ej högst $\frac{2}{3}$.

Då jag således anser billighet och rättvisa tala för att folkskolelärarne få denna lönetillökning, då saken är brådskande, då jag icke kan gilla, att de församlingar, som gjort sin pligt genom att höja lärarnes aflöning, skola blifva lidande, och då slutligen den af mig påpekade otydligheten i Stats-Utskottets förslag helt säkert måste komma att vid tillämpningen leda till svårigheter och förvecklingar, så finner jag mig af dessa sammanstående skäl bestämdt föränlåten att anhålla om bifall till reservanternas förslag.

Herr Bäckström: Ehuru man onekligen måste känna sig tacksam mot Stats-Utskottet, som visat en utväg för folkskolelärarne att kunna få en löneförhöjning, så torde dock kunna ifrågasättas om *sättet* här för är så lyckligt valdt. Det skulle kanske kunna verka derhän, att kommuner, som för närvarande gifva sina skollärare 700 kronors lön, för ett år satte ned lönen till 600 kronor för att komma under den kategori, som skulle få understöd af staten. Hvad som är säkert är, att det skulle afskräcka alla kommuner från att höja skollärarnes aflöning, därför att de skulle vara rädda för att då icke få något statsbidrag.

Jag tror således, att just för skollärarne, som man dock här afser att hjälpa, skulle det vara skadligt, om Utskottets förslag bifolles. Jag får derfor vördsamt yrka bifall till Grefve Beck-Friis' reservation.

Herr Carlson, Fredrik: Erkänner man den genomgripande betydelse, som folkskolebildningen har för samhället, så kan man icke heller vara annat än varmt intresserad för denna förbättring i de villkor, under hvilka folkskoleläraren arbetar. Här har blifvit sagdt, att det icke är för skolans skull, man nu skulle bifalla Utskottets betänkande, utan för folkskolelärarnes. Man förgäter då det gamla ordspråket: *det är läraren, som gör skolan*. Om man frågar, hvem som bildar sjelfva lifvet i skolan, blir svaret läraren. Att nu befria läraren från tryckande brödbekymmer är i sig sjelf ett stort och viktigt ändamål, men man vinner äfven ett annat ändamål, i det man höjer hans bildning: man förbättrar skolan.

För min del, har jag alltid så väl hyst som uttalat den grundsats, att vill man höja skolan, har man två stora medel att tillgripa: att höja lärarens bildning och att förbättra hans villkor, hvilka båda medel med hvarandra stå i oskiljaktig förening.

Så vidt det varit mig möjligt, har jag sökt medverka till att höja

lärarens bildning i synnerhet genom en utvidgning af seminarierna. Jag påminner mig väl, att i denna Kammare, då förslaget derom förekom, den invändning framställdes, att det lade på de blifvande lärarne en tunga, som möjligen kunde försvåra tillgången på dugliga lärare. När man nu för det allmänna bästas skull lagt denna tunga på dem, när man fordrar af dem den högre bildning, som dermed afses, bör man väl undandraga sig att förbättra dess vilkor? En rörelse till folkbildnings förbättring går genom hela den bildade verlden och i de länder, der folkskolan står högst, äro lärarelönerna höga, helt enkelt emedan det höjer bildningsgraden hos dem, som skola handleda den stora mängden af landets ungdom.

Löne-
förbättring
för folkskole-
lärare.
(Forts.)

Jag tror att den starka stegring i alla pris, som föranlett löneförhöjning uti i det närmaste alla öfriga tjenstemannacorpsor, äfven bör afses här, och denna lärarestat har ännu icke kommit i åtnjutande af den förbättring i sina löner, som motsvarar nämnda stegring.

Men äfven oberoende af nu anförda förhållande förtjenar denna framställning äfven för skolans egen skull stor uppmärksamhet. — För min del kan jag icke annat än vara motionären tacksam, för det att han framlagt detta förslag och åstadkommit denna utredning, som är ganska förtjenstfull. Den som närmare känner dessa ärenden ser lätteligen hvarifrån han fått den, nemligen från folkskolans byrå, som eger det för föreliggande utredning erforderliga materiel.

För min del är jag öfvertygad om, att denna lönetillökning är väl behöflig och att den syftar till en förbättring i folkskolelärares ställning, som icke kan annat än höja sjelfva undervisningen och derigenom komma hela samhället till godo.

Nu förelåg för Utskottet denna fråga: huru här förfara, då något förslag icke framställts af regeringen? Man kan visserligen säga, att i afseende på dessa löneförhållanden, som så nära sammanhånga med kommunernas hushållning, förslag i detta ämne lika väl kan utgå från Riksdagen, och detta har icke sällan skett. För min del kan jag icke annat finna, än att Utskottet har i afseende på frågan fattat ett klokt beslut, då det föreslagit en utväg, som omedelbart afhjelper en del af behofvet — det närmast afsedda anslaget är ungefär hälften emot hvad motionären begärt — men å andra sidan icke bestämdt tillstyrkt motionen, emedan Riksdagen svårigen utan ett mera utförligt förslag kan fatta ett beslut härom.

För min del kan jag icke finna skäl förefinnas till en återremiss och bestrider det derom framställda yrkande på det bestämdaste.

Till undervisningsmateriel kan något anslag icke på grund af denna motion anvisas helt enkelt derföre, att den icke derom innehåller ett enda ord. Någon annan motion är icke heller derom väckt. Staten gifver redan ett anslag till undervisningsmateriel och ingen har ådagalagt, att det skulle vara otillräckligt. Större stipendier vore visserligen både nyttigt och behöfligt att gifva, men det kan icke heller ske med anledning af någon vid denna Riksdag väckt motion. Jag kommer nu till den frågan, om man skall, hvad detaljerna beträffar, föredraga Utskottets förslag.

Reservanternas förslag innebär visserligen en tillökning i kostnad, för hvilken man egentligen icke har utredning annat än till viss grad,

Löne-
förbättring
för folkskole-
lärare.
(Forts.)

men mig synas dock öfvervägande skäl tala för att gå den väg reservanternes anvisat.

Det är hufvudsakligen två skäl, som tala för sist berörda förslag. Det ena är det, att går man utöfver statens nuvarande bidrag till folkskolelärarelönerna, måste man göra lika rätt åt alla. Den nuvarande ordningen, som gäller löner till 500 eller 600 kronor, är lika för alla. Går man längre, kan man icke ställa sig utanför denna grundsats af billighet och rättvisa. Jag har sökt göra en utredning med för mig tillgängligt materiel och funnit, att det är ett icke obetydligt antal församlingar, som redan höjt sina folkskolelärares löner till 700 kronor; märkligt nog är, om jag undantager Stockholm och Göteborg, det alldeles lika många skolor på landet, der läraren har 700 kronor, som i städerna.

Det andra skälet hvarför reservanternes här, enligt min åsigt, böra anses hafva träffat det rätta, är att den af Utskottet uttalade grundsatsen, om den gillas af Riksdagen, kunde väcka den farhåga inom kommunerna, att man komme att förtgå på denna väg och leda dertill att en församling, som eljest skulle vilja förbättra sin lärares villkor, deraf fattade betänkligheter och väntade för att få se om Riksdagen först komme att göra något. I fall församlingen beslutit förut, skulle detta utgöra ett hinder för att erhålla ett mot dessa uppoffringar svarande anslag, som skulle komma de mera ovilliga till del. Detta är så mycket farligare, som, efter hvad man vet, det alltid finnes motståndskrafter, då det gäller en utgift som denna, hvilka gerna verka för ett uppskof med frågan.

Jag vill endast tillägga några få ord. Denna löneförbättring är afsedd hufvudsakligen för att tillkomma läraren vid stigande behof i följd af ökad familj eller på grund af högre ålder. Detta är en grundsats, som genomgår alla embetsmannastater. Den är ock redan, ehuru svagt, tillämpad i afseende på skollärarecorpsen, men jag tror att en större utveckling af densamma är af behof påkallad. Då läraren först mottager sin tjänst, kan han möjligen berga sig på den förut stadgade lönen, men efter 5 å 10 år stiga behofven, och han bör hafva någon förbättring. Detta är den ena sidan af saken. Den andra är, att det ligger stor makt på, att läraren icke af brist och brödbekymmer föranlåtes att söka sig biförtjenster. Han bör lönas så, att han med full och odelad kraft kan egna sig åt sitt kall.

Det återstår en anmärkning, som man kunde göra, att nemligen så många lärare tillika äro klockare. Man bör dock besinna att det är ett fåtal i förhållande till hela massan, eller ungefär en fjerdedel, och det bör således icke influera på det hela. Dessutom ber jag att få erinra att klockarelönerna genom Kamrarnes nyss fattade beslut hädanefter blifva alldeles beroende af församlingarnes skön.

När jag således öfverväger allt det maktpåliggande behofvet af lärarnes bildning, de stora fordringar samhället ställer på dessa lärares verksamhet och derjemte de ekonomiska förhållandena inom denna corps, kan jag icke annat än yrka bifall till Utskottets förslag med den af reservanternas påyrkade utsträckning.

Herr Berg: Det är endast för att yrka bifall till Herr Grefve Beck-Friis' reservation, som jag tagit mig friheten begära ordet,

men jag vill på samma gång besvara ett yttrande af en talare på halandsbänken. Han nämnde, att skolan icke skulle vinna på, att lärarnes löner blefve höjda. Det gjorde på mig ett egendomligt intryck att höra att man kan påstå, att, om skollärarne äro knappt aflönade, ja, så knappt att de endast med de största försakelser kunna framsläpa sitt eländiga lif, desto bättre står skolväsendet, men att deremot, om lärarne skulle få en något så när draglig tillvaro, skolan deraf icke skulle få den ringaste fördel. Jag förstår icke den ärade talarens resonnement i detta fall, ty jag har alltid tänkt mig, att, om man vill hafva ett väl utfördt arbete, man icke får se på betalningen åt den, som utför det ordentligt. Man kan icke neka till, att våra folkskolelärare äro temligen styfmoderligt behandlade. De hafva åtta månaders trägen tjänstgöring om året och åtnjuta derför en aflöning af några få hundra kronor, under det att många af de personer, som kunna anses vara med dem likställda, hafva vida högre lön för ett mycket ringare arbete. Så hafva till exempel underofficerarne vid våra landtregementen 800 å 900 kronors lön och derjemte tjänstgöringspenningar, men behöfva icke tjänstgöra mer än 2 å 3 månader om året, under det folkskolelärarne måste tjänstgöra 8 månader om året för sin vida mindre lön. För min del får jag säga det, att, enligt min åsigt, skolan blir desto bättre och noggrannare skött, ju mer man kan öka lärarnes löner. Jag vill endast nämna en enda sak, som icke är utan betydelse med afseende å skolan och lärarnes förhållande till den samma. Om man nemligen aflönar läraren så knappt, att han måste använda hvarje öre af sin lön för att uppehålla sig och sin familj, står honom icke något tillfälle öppet att följa med den litteratur, som tillhör skolans område; och jag anser att skolan ovillkorligen måste hafva en fördel derigenom, att läraren har råd att köpa en och annan bok, som har afseende å skolans verksamhet och skolväsendets framsteg och förbättring. Nu lär det för de allra flesta lärare vara ganska klenlyst beställt med möjligheten att skaffa sig ett bibliotek. Derför kan det väl också hända, att, när det dröjt några år och läraren blifvit utarbetad, han kan falla i försoffning och på ett slentrianmessigt sätt sköta undervisningen. Det går till slut med honom som en gammal prost yttrade om sin komminister: han har slagit sig från studierna och blifvit prest. Om läraren får det så stäldt, att han har en eller annan krona öfver för att köpa sig en bok inom skollitteraturens område och kan egna något af sin tid deråt, måste skolan vinna på den ökade insigt läraren får genom att följa med på detta område. Jag vill nu icke tala om, att det dessutom är utomordentligt svårt att utföra ett godt och bra arbete under tyngden af den ekonomiska bördan att man knappt vet, huru det med största behållning skall räcka till för det nödvändigaste. Att komma med något sådant, som att föreslå att icke förbättra lärarnes ställning, utan i stället inköpa skolmateriel för att förbättra skolan, synes mig vara ungefär det samma, som att säga: det är icke värdt att fodra hästen väl, blott man har vackra seldon; men huruvida hästen och det lass, han skall draga, blifva bättre, derför att man förbättrar seldonen, det är ganska tvifvelaktigt. Jag tror deremot, att får man lärarne så aflönade, att de med glädje kunna egna sig åt sitt kall, kommer skolan att deri-

Löne-
förbättring
för folkskole-
lärare.
(Forts.)

Löne-
förbättring
för folkskole-
lärare.
(Forts.)

genom blifva bättre tillgodosedd. Lärarne hafva ju i alla fall det mest ansvarsfulla kall, en menniska kan hafva här på jorden, nemligen att uppfostra det kommande släktet, och det beror i hög grad på det sätt, hvarpå de sköta undervisningen, om våra barn skola uppfostras till dugliga och arbetsamma samhällsmedlemmar, eller ej.

På grund af de förhållanden jag nu omnämnt ber jag att på det lifligaste få yrka bifall till Grefve Beck-Friis' reservation.

Herr Adelsköld: Jag tviflar icke på att denna väl behöfliga lönetillökning skall af Kammaren bifallas. En ärad talare på hollandsbänken, som motsatt sig denna löneförbättring, har visserligen omnämnt, att en folkskolelärare skulle, såsom jag fattade hans yttrande, kunna till hufvudsaklig del »föda sig på 50 kubikfot spannmål, ett kofoder och ett källand. Då man nu vet, att en någorlunda välfödd herregårdshäst behöfver 100 kubikfot spannmål utom stråfoder om året och att en skollärare måste arbeta som en häst för att plugga lärdom i sina disciplin, synes det mig att han skulle behöfva åtminstone lika mycket att äta som en häst. Jag känner icke, hurudana förhållandena äro i den ärade talarens hemort, och om skolläraryrket der äro af den naturbeskaffenhet, att de kunna lefva på den ranson, han ansåg tillräcklig. Men att så icke är förhållandet på andra landsorter, kan jag försäkra, äfvensom att en löneförhöjning för skolläraryrket å dessa orter är af största behof påkallad, om lärarne skola, utan allt för stora brödbekymmer, kunna med iver och ihärdighet egna sig åt sitt viktiga kall. Jag får på det varmaste förorda den föreslagna löneförhöjningen, och som jag anser Grefve Beck-Friis' reservation vara bättre än Utskottets förslag, får jag anhålla att denna reservation måtte varda af Kammaren bifallen.

Herr Widén: För min del skulle jag med nöje hafva instämt i motionärens förslag och tillstyrkt bifall till detsamma, om det hade varit möjligt att göra det med den utredning, som nu blifvit framlagd. Man kan visserligen och med rätta säga, att denna motion framför de flesta andra är utmärkt för sin utförliga och mångsidiga utredning, men det oaktadt fattas likväl mycket. Så har motionären icke frambragt någon beräkning, angående den inverkan, den ifrågasatta löneförhöjningen skulle medföra på pensioneringen af lärarne, om det förslag han framställt blefve antaget. Följaktligen nödgas jag i likhet med Utskottets öfrige ledamöter stanna vid det förslag, som här blifvit från Utskottets sida framställt.

Detta förslag föreligger i två punkter, af hvilka den första likväl föranledt en reservation från åtskilliga af Utskottets ledamöter. Då Utskottet måste stanna vid att tillstyrka en skrivelse till Kongl. Maj:t, för att få en fullständigare utredning till en kommande riksdag, innebar detta att för nästkommande år ingen löneförhöjning kunde för folkskolans lärare komma till stånd, på det sätt motionären ansett nödigt. Då blef frågan att tillse, att det mest trängande behofvet äfven för nästkommande år blefve afhjelpat. Här gälde det således alldeles icke att gifva premier åt de församlingar, som bäst afönade sina skollärare, utan endast att afhjelpa en nöd, som fans bland lärarne sjelfva. I det

afseendet fann man, att ett extra anslag för nästkommande år skulle blifva till stor nytta och välsignelse för skollärarne, och på det sättet kom Utskottet till denna första punkt i sitt förslag. Nu hafva reservanternas och andra med dem sagt, att man skulle begå en orättvisa derigenom, att de kommuner, som redan höjt lönen för sina skollärare till 700 kronor, skulle få ingenting, men de, som icke gjort det, skulle få hjälp. Så kan det synas, om man ser saken från kommunernas sida, men om man tillägger det motivet, att de kommuner, som redan höjt lönen, derigenom visat ett större intresse för sitt skolväsen och sina lärare, än de kommuner, der lönen icke uppgår till 700 kronor, vågar jag deremot uttala en gensaga. Det finnes nemligen äfven något annat, som bestämmer skollärarnes löner inom de särskilda kommunerna än intresset för skolan, och det är tillgångarne inom de olika kommunerna, hvilka kunna befinna sig i en högst olika ekonomisk ställning. Kändt är till exempel, att i de flesta städer inom riket lönen är mycket större än 700 kronor. Men icke får man tillskrifva detta endast intresset för skolan, utan äfven den omständigheten bör här tagas i beräkning att tillgångarne inom städerna i allmänhet äro betydligt större än mångestädes på landet. Och vill man anställa en jämförelse mellan kommunerna på landet inbördes, vet man väl, hvilken stor skillnad i tillgångar, som förefinnes hos den ena eller den andra äfven der. Kommunerna i fjelltrakterna och andra aflägsset belägna orter äro vanligen i en sänre ekonomisk belägenhet, hvaremot kommunerna i de större, mera odlade landsbygderna befinna sig i en långt lyckligare ställning. Vid sådant förhållande anser jag, att det kan vara mycket orättvist att säga, att det är af bristande intresse för skolan och lärarens ställning, som en kommun icke höjt lönen till 700 kronor. För min del har jag visserligen icke nu så stor kännedom om landsbygden, då det är flera år sedan jag reste omkring såsom skolinspektör, men på den tiden fann jag alltid, att det var bristande förmåga och icke bristande intresse, som var orsaken till att lärarnes löner icke blifvit höjda. Således ansåg jag för min del, att Utskottet hade ganska godt skal att antaga, att det var fattigdom och icke bristande intresse för skolan, som mångestädes gjort, att lönen ännu icke blifvit höjd till 700 kronor. Enligt mitt förmenande innehåller reservanternas förslag ingenting annat, än ett opåkalladt premium till de förmögna kommuner, som haft råd att öka sina lärares löner. Härtill har motionären icke heller begärt anslag af statsmedel och härtill vill icke heller jag tillstyrka att de utgifvas för ifrågavarande interimsår. Man bör väl stanna vid hvad frågan egentligen gäller, och således inskränka sig dertill att man tillser, att de lärare, som icke kommit till så god ställning som 700 kronors lön, skola få en mellertidlig hjälp, till dess att ett fullständigt förslag till löneförhöjning för alla kan blifva af Kongl. Maj:t för Riksdagen framlagdt.

Till följd af denna åsigt om frågans beskaffenhet tillhör jag pluraliteten inom Utskottet, och som jag icke fått skal att ändra mening, så tillåter jag mig nu vördsamt yrka bifall till Utskottets förslag.

Herr Rylander: Jag tror icke att lärarnes bekymmersamma ställning är så stor, som här framhållits. De flesta lärare hafva för

Löne-
förbättring
för folkskole-
lärare.

(Forts.)

närvarande icke hvad här är föreslaget till lön, utan långt derutöfver, till och med 1,000 kronor. Det är sålunda icke så farligt, som man tyckes föreställa sig.

Här är likväl nu föreslaget af Utskottet, att de kommuner, som icke gjort sin skyldighet, skola hjelpas. Detta innebär å andra sidan, att de, som vilja göra något för sina lärare, blifva tillbakasatta. Nog är det likväl rätt, att de som gjort sin skyldighet skola komma i lika ställning med de öfriga.

Af denna anledning ber jag att få instämman med dem, som yrka bifall till Grefve Beck-Friis' med fleres reservation.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade Herr Grefven och Talmannen, att derunder yrkats dels bifall till Utskottets förevarande hemställan, dels, af Grefve Beck-Friis, bifall till den af honom mot ifrågasvarande moment afgifna reservation, dels ock att momentet skulle till Utskottet återförvisas.

Härefter gjordes propositioner enligt dessa yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till förenämnda af Grefve Beck-Friis afgifna reservation vara med öfvervägande Ja besvarad.

Mom. b).

Bifölls.

18 punkten.

Lades till handlingarna.

Den fortsatta behandlingen af förevarande utlåtande uppsköts till aftonsammanträdet.

Upplästes ett inlemnadt läkarebetyg af följande lydelse:

Att ledamoten af Första Kammaren Herr Grefve *Gustaf Sparre* till följd af sjukdom (tarmkatarr) är hindrad att under några dagar deltaga i Riksdagens arbeten, intygas. Stockholm den 6 April 1883.

W. Ekecrantz.

Med. D:r.

Kammaren åtskildes kl. $\frac{1}{2}$ 3 e. m.

In fidem

A. von Krusenstjerna.